

Септемврий 15

1871.

Книжка 24

ИСТОРИЯ

Француско-Прускѣтъ войнѣтъ.¹⁾

VIII.

Пачубно вліяніе което пораженіята на Вертъ и Спшиеренъ имать врѣху бѣдѣщиятъ дѣйствіа на войнѣтъ.

Двойното поражение на Макмахона и на Фроасара, на 6 Авгоста, на Вертъ и на Спшиеренъ, бѣше хвърлило растройството на Наполеоновѣтъ Имперіѣтъ и произвело най пагубното вліяніе врѣху моральностьтъ на войскѣтъ и врѣху духа на нейнытъ Генералы. Несчастный исходъ на този день бѣше възбудилъ въ цѣлѣтъ Франціѣтъ страшнѣтъ буйность, която не обѣщаваше нищо добро за въ бѣдѣщето.

На 7 августа, Парижъ е обявенъ въ обсадно положение. На 8, Законодателното тѣло и Сенатътъ сѣ свикани и една прокламация на регентѣтъ и на министрытъ извиква народа да спаси отечеството въ опасность.

На 9, въ Законодателното тѣло, въ едно отъ най-шумнытъ засѣданія ся иска паденіето на министерството и паденіето на Императора. Наполеонъ III не зная да заведе войскытъ ни на побѣдѣтъ, казва Кератри, нека от-

(¹) Продълженіе отъ брой 22.

стѣпи мѣстото на патриотизма на Законодателното тѣло. Министерството пада и ся замѣнява съ друго.

На Мозель и на мецъ въ войскѣтъ смущеніето не е по малко отколкото въ Парижъ. Маршалъ Ле Бевъ е сваленъ отъ службѣтъ си на мажоръ Женералъ. Императорътъ изоставя върховното управление на войскѣтъ въ рѣцѣтъ на Марешалъ Базена и надѣждата въ бѣдѣщето е вече толкова расклатена въ Наполеона III щото, въ депешѣтъ си, съ които иска ушѣ да ободри народа, той извѣстява чи всичко не е изгубено чи всичко може да ся поправи, и сѣе съ това извѣстіе скръбѣтъ въ срдцето на всѣкы французинъ.

Императорътъ разбираше вече чи продлженіето на войнѣтъ въ такыва лоши условія неможеше да има освѣтъ пагубны слѣдствія за него и за династіѣтъ му: войска деморализирана, и много по малочисленна отъ непріятелскѣтъ, генерали обезкредитени, нуждата да отѣлаби още по-выче войскѣтъ за да тури гарнизони въ пограничныѣ крѣпости, и още по-лошята нужда да прави защитителнѣ войнѣ, нѣщо съвсѣмъ противно на французскый характеръ, всичкыѣ тѣзи причини трѣба да сѣ го направили да изгуби надѣждѣтъ чи ще удържи непріятеля на границѣтъ. За да сполучеше трѣбаше му единъ доста дѣтеленъ и доста искусенъ генералъ.

IX.

Битвата на Панжесъ.

(14 Авгоста)

Слѣдъ двойното разбиваніе на Макмахона на Вертъ и на Фроасара на Спишеренъ, првъый, застѣпванъ отъ Прускый Принцъ, бѣше ся оттеглилъ къмъ Нанси, отъ гдѣто бѣше минѣлъ на лѣвыи брѣгъ на Мозель, а вторый ся бѣше оттеглилъ къмъ Мецъ, за да ся съедини съ войскѣтъ на Базена.

Отъ него чась, французскыѣ сили ся бѣхъ раздѣлили на двѣ съвсѣмъ отдѣлны арміи. Едната, при Мецъ, подъ началството на Базена, ся съставляваше отъ гвардіѣтъ, отъ 2-то, 3-то, 4-то и 6-то тѣла, и отъ еднѣ частѣ отъ резервнѣтъ кавалеріѣ, всичко около 150,000 души; другата, събрана на Шалонъ, подъ управленіето на Мак-

махона, съставена отъ 1-то, 5-то, 7-то и 12-то тѣла и една чиясть отъ резервниѣ кавалеріѣ, ся възвышаваше на 140,000 души.

Стратегическото чело на Базена ся простираше по дължинѣ на Мозель, отъ Тіонвилъ до Понтамусонъ, съ Мецъ за сръдоточіе на дѣйствиѣта си.

Крѣпостѣта на Тіонвилъ и Мецъ, съ своя укрѣплѣнъ лагеръ, давахъ на тѣѣ линіѣ извъреднѣ силѣ. Твърдѣ бы было мѣчно да ѣѣ нападне непріятельтъ на право. За това прускыѣ войски слѣзохъ на югъ къмъ Мецъ да минѣтъ Мозель кѣдѣ Поктамусонъ и послѣ да настгнѣтъ непріятеля къмъ Мецъ.

Понеже Базенъ ся виждаше да иска да нападне непріятеля на дѣсныи брѣгъ на Мозель, обыкающето движеніе на германцитѣ около пространниѣ обграденъ лагеръ на Мецъ, включующъ една арміѣ отъ 150,000 души, трѣбаше да ся направи съ голѣмъ прѣдпазливостъ и подъ защитѣ на една арміѣ готовѣ да приѣме бытъѣѣ, ако Базенъ ѣѣ испытаете.

Прѣвата пруска арміѣ, Стейнмецавата, натоваренѣ съ делекатнѣѣ мисіѣ да въздржи базена, отиде и ся расположи къмъ западъ на Панѣѣ прѣкомъ пѣтищата които водятъ отъ Мецъ къмъ Сарелуи и Саребрюкъ.

На 14, прѣвыѣ рядове на Стейнмеца като ся блѣснувать у непріятеля и открывать чи усѣществлява отстъпленіето си, нападать незабавно най-отзадныѣ му линіѣ и гѣ натласкувать къмъ купа на войскѣѣ. Французитѣ, за да ся не въведе безпорядѣкъ въ рядовѣѣ имъ, сѣ принудены да спрѣтъ отстъпителното си движеніе, да ся опълчатъ сръшу прусіѣѣѣѣѣ, да разложѣтъ войскѣѣѣ си и да приѣмѣтъ бытъѣѣѣ. До като Стейнмецъ ся біѣше съ Французитѣ и гѣ въздржѣше, 2-та арміѣ, на Принцъ Фридрика Карла, бѣше достигнала вече до околнститѣ на Понтамусонъ, съ исклученіе на нѣколко отдѣленіѣ които бѣхъ помогнѣли на 1-тѣ арміѣ да отблѣсни французитѣ въ укрѣпленъ лагеръ на Мецъ.

Този успѣхъ, самъ по себе си незначителенъ, трѣбаше да донесе, отпослѣ, голѣмы слѣдствіѣ, пріѣтны за прусіѣѣѣѣѣ, сѣкрушителны за французитѣ.

На 15 августа сутрѣнѣѣѣ, арміѣѣѣ на Принцъ Фри-

дирика Карла бѣше стигнала на Понтамусонъ, 22 километра далечъ отъ Мецъ, гдѣто ся готвяше да прѣмине Мозела. Французытъ като ся научяватъ за това опасно за тѣхъ движеніе, макаръ и на послѣднѣтъ минутъ, испытать ся да спрѣтъ прѣминуваніето на рѣкѣтъ, като отправляватъ отъ Мецъ, съ желѣзний пѣтъ, едно отдѣленіе войскъ. Нъ поѣже пруската инфантерія пристигва въ сѣщото врѣмя когато и Француското отдѣленіе, това послѣднето е припудено да ся оттегли на бързо и първытъ линіи на Принцъ Фридрика Карла прѣминувать Мозела и продължавать своето заобыколяюще движеніе за да присѣчатъ на французытъ пѣтя между Мецъ и Вердонъ.

Императорътъ, който ся грыжяше повече за съхраненіето на своето лице нежели за спасеніето на Франціѣ, като вижда чи отстъпленіето на войскѣтъ е компромитирано, оставя на 16 сутренъта Мецъ, потхожда съ сына си при войскѣтъ на Макмахона който, слѣдъ пораженіето на Вертъ, както казахмы, бѣше ся оттеглилъ чрѣзъ Нанси на Шалонъ, гонимъ отъ 3-тъ Германскѣ арміѣ, прѣводимъ отъ Прусскій Принцъ.

Х

Битвата на Марлатуръ

(16 августа)

Слѣдъ битвѣтъ на 14, Базенъ, вмѣсто да бърза поскоро да взѣми пѣтъ къмъ Шалонъ, да ся съедини съ Макмахона, стой двѣ ноци и единъ день въ положеніето си около Мецъ, и чякъ на 16 сутренъта ся упѣтuoja прѣзъ Марлатуръ къмъ Вердонъ, нъ намира пѣтя захванатъ отъ непріятеля. Фраасаровото тѣло което прѣдшестуваше отстъпляющѣтъ Базеновѣ арміѣ едвѣмъ достига до Марлатуръ и е спряно отъ отдѣленіето Стюлпнажелъ на 3-то Прусско тѣло, което ся хвърля юнашкы ирѣху французытъ и гы не пуца да вѣрвѣтъ напрѣдъ. Тогава ся захваща една битва отъ най-лютытъ на пѣтя на Вердонъ между Марлатуръ и Вюнвилъ. Отъ странѣ на французытъ, тѣлата Декаенъ, Адмиро, Канроберъ и гвардіята притичать на боя и влизать въ линіѣ да подкрѣпѣтъ Фроасара. Отъ странѣ на прусіѣнцитъ, остатѣкътъ отъ 3-то тѣло, 10-то тѣло, една чястъ отъ 9-то тѣло и

една бригада отъ 8-то тѣло, подъ прѣдводителството на Принцъ Фридрика Карла привтасвать едно слѣдъ друго на помощ на войскытъ които вече ся бяхъ, и, слѣдъ еднѣ разяренѣ и стрѣвнишкѣ битвѣ която трай 12 часа, Французытъ сѣ принудены да отстъпатъ мѣстото на бытъжтъ и да влѣзжтъ въ укрѣпленный лагерь на Мецъ.

Тѣзи битва която ся извѣсти въ Франціѣ като една побѣда на Базена надъ Принца Фридрика Карла, е една отъ най-големытъ несчастія които отъ вѣкове не сѣ ся случявали на французскытъ войскы; и, паистена, ако на 16 Базенъ бѣше сполучилъ да си пробіе пѣтъ прѣзъ корема на отдѣленіето Стюлпнажелъ, той бы избѣгналъ съкрушителнѣжтъ на утрѣшнѣй день битвѣ, бы достигналъ Макмахона на Шалонъ и този послѣднѣй не бы отпослѣ изгубилъ войскѣжтъ си съ покушеніето си да го изтѣгли изъ Мецъ.

Ако бѣше сполучилъ, двамата марешали быхъ могли да ся съединятъ и да испытатъ съ пѣкаквѣ вѣроятность на сполукѣ съдѣжтъ на оружіята въ околноститѣ на св. Менехулъ при излазяніето изъ горытъ на Аргонъ, или да ся теглятъ къмъ Парижъ, гдѣто присѣтсвіето имъ бы силно промѣнило работѣжтъ относительно до обсаджтъ на тѣзи крѣпность. Ако тѣя двѣ арміи быхъ достигнали подъ Парижъ, обсадата на неговѣжтъ безкрайнѣ окружность не бы была възможна и Бисмаркъ бы сключилъ миръ много по-сносень за Франціѣ.

Нѣ бавностьта, бездѣйствието, отсѣтствието на при-смѣтваніе и пѣманіето воененъ пламникъ въ сѣрдцето на Базена сѣ причината на униженіето на французскытъ войскы въ тѣя битвы.

XI

Битвата на Гравелотъ

(18 Авгоста)

Слѣдъ битвѣжтъ на Марлатуръ, Базенъ като ся отблѣсна въ Мецъ, Прусіѣшитѣ трѣбаше да ся учякувать да го виджтъ да направи новы усилія да си пробіе пѣтъ чрѣзъ линіитѣ имъ за да отиде къмъ Вердонъ.

Высочината която раздѣля Мозель отъ Моза, твърдѣ неравна и гориста, е присечона съ три пѣтища които и-

дѣтъ отъ Мецъ къмъ Моза и ся настроени много или малко къмъ Вердонъ. Южный пѣтъ който минува прѣзъ Марлатуръ, бѣше падналъ въ рѣцѣты на Прусіянитѣ отъ битвѣтъ на 16, иъ сѣверный пѣтъ който минува прѣзъ горѣтъ на Жомонъ и пѣтътъ въ срдѣтъ, който минува прѣзъ Жарни, бѣхъ още отворены за французитѣ.

На утрѣшний день слѣдъ битвѣтъ на Марлатуръ, Базенъ, ако бѣше трѣгналъ незабавно, имѣше врѣмя да стигне до Моза и да ся съедини съ Макмахоуа въ лагера на Шалонъ.

Базенъ, вмѣсто да взѣмы това толкова мѣдро рѣшеніе, — кое му было съвѣтуващо, казувать прускытъ официалны извѣстія, отъ Генералъ Шангарніе, — чѣка още 36 чѣса въ лагера на Мецъ и дава така на Германцытъ врѣмя да захванѣтъ и другытъ два пѣтища на сѣверъ, които водять отъ лагера му въ Вердонъ.

Отъ странѣ на Пріянцитѣ, — споредъ тѣхнытъ рапорты, — деньтъ на 17 августа былъ употребенъ да съединять за една рѣшителнѣ битвѣ, нужнытъ тѣла отъ които една чѣсть бѣше прѣминѣла Мозель и ся намираше твърдѣ напредъ, тогава като друга една чѣсть бѣше минѣла рѣкѣтъ само прѣзъ пощѣтъ, врѣху мостове хвърлени по нагорѣ отъ Мецъ. Въ сѣщото врѣмя, казувать тѣя рапорты, кавалеріята ни наблюдаваше отъ близу движеніята на непріятеля и за 18 августа едно решително сраженіе бѣше станѣло неизбѣжно. Отъ нашѣхъ странѣ, то трѣбаше да има за прѣдмѣтъ да не допусне на французитѣ да си пробіятъ исходъ къмъ Парижъ чрѣзъ пѣтя на сѣверъ, или да имъ дадемъ подъ Мецъ битвѣ въ коѣто да имѣтъ гърбѣтъ си къмъ Германіѣ. Прѣдъ сполученытъ результаты отъ прѣминѣлытъ дѣйствія, тѣхното положеніе имъ не оставяше другѣ алтернативѣ.»

За да сѣ готовы за всѣкы случаи, на 18, сутрѣшната, Германцитѣ съединявать три тѣла, 7-то, 8-то и 9-то тѣла отъ Стейнмецевѣхъ арміѣхъ, и шесть тѣла, 2-то, 3-то, 4-то, 10-то, 12-то и гвардіѣхъ, отъ арміѣхъ на Принцъ Фридрика Карла, на западъ отъ Мецъ. Едно отдѣленіе кавалерія и 1-то тѣло бѣхъ останѣли на дѣсныи брѣгъ, на Мозель да наблюдавать Мецъ отъ вѣсточнѣхъ странѣ.

Тѣя деветь тѣла на които солдатиѣ ся възвышѣа-

хж на 230,000 души, направихж едно завъртяваніе имѣ-
 ющи за въртенообразнж точкж 7-то тѣло, лѣвото крыло
 напярѣдъ, съ цѣль да обвіжтъ 150-тѣхъ хыляди Фран-
 цузи, на които лицето съставляваше при Гравелотъ една
 сломена линія простираща дѣсныи си клонѣ къмъ св.
 Прива, а лѣвый си клонѣ къмъ Поандежуръ.

Едно обвивающе движеніе по едно толкова обширно
 пространство прѣдставлява голѣмы мжнотии въ изпълне-
 ніето си и, прѣдъ единъ непріятель съсрѣдоточенъ и дѣя-
 теленъ, има пай важныѣ опасности; защото въ всичко-
 то това врѣмя на заобыкаляющето движеніе, войската ко-
 ято го извършыва ся нахожда въ критическо положеніе,
 и ако противникитѣ ѣж нападни, той ѣж издебнува въ ма-
 шовруваніето ѣ което ѣж полага въ много опасно поло-
 женіе.

Прѣдъ Мецъ, Прусіянцитѣ изпълнихж обвивающето
 си движеніе съ голѣмъ порядокъ и съ голѣмж точность,
 безъ да ся осѣятъ Французитѣ въ това нѣщо.

Както и да е, на 18 сутрѣнята, 12-то тѣло, гвар-
 діята и 9-то тѣло, които съставлявахж крилото което ис-
 пълняваше обвивающето движеніе, трѣгватъ едновременно
 отъ Марлатуръ, отъ Вюнвилъ и отъ Резонвилъ и ся
 упжтуютъ чрѣзъ Жарни, Донкуръ и св. Марсель къмъ
 сѣверный пжтъ. Тия три тѣла, съставляющи прѣвжтъ ли-
 нійж сж прѣдводими отъ кавалеріѣжтъ и слѣдуемы отъ
 вторж линіѣж отъ 3-то и 10-то тѣла. 8-то тѣло прави и
 то едно извѣито движеніе за да запуши срѣдний пжтъ,
 7-то тѣло пази срѣщу Гравелотъ, и 2-то, което бѣше
 трѣгнало на 9 чяса сутрѣнята отъ Нонтамусонъ, присти-
 гва малко по-късно на мѣстото на дѣйствието.

Около 3 чяса сутрѣця, Прусіянцитѣ, като виждатъ
 чи Базенъ пѣмаше намѣреніе да почне нападеніето, да
 пробіе линіитѣ имъ, и да извърши отстжпленіето си къмъ
 Вердонъ, чи войската му взѣла защитително подолженіе по
 гористыѣ высочины на св. Прива, на Аманвилеръ и на
 Гравелотъ, обръщатъ всичкыѣ си на сѣверъ тѣла на дѣ-
 сно съ намѣреніе да нападнжтъ французскыѣ линіи.

Саксонцитѣ ся отправляватъ къмъ Ронкуръ съ мисіѣж
 да ся сблжскжтъ съ непріятелскжтъ дѣсницж и да ѣж
 ванападнжтъ съ всичкыѣ си силы. Гвардіята и 9-то тѣло

отхождатъ къмъ Аманвилеръ и Верневилъ съ заповѣдь да хвърлятъ съ артилеріѣжтъ си срѣщу неприятеля и да влѣзътъ въ бой съ инфантеріѣжтъ си само когато нападеніето на Саксонцитѣ стане доста произнесено срѣщу дѣсно-то крыло на неприятеля. Понеже главната точка на нападеніето, ключътъ на Француското положеніе ся намираше на св. Прива срѣщу лѣвицѣжтъ на Германцитѣ, споразуменіето е чи връху това крыло ще ся даде знакътъ за общето нападеніе.

Около шесть часа, като достигнахъ французскыѣ линіи на растоянне колкото да ги стигать съ топоветѣ си, забѣлваха съ артилеріѣжтъ си много живъ огньъ който ся почна тутакси по всичкото лице (прѣдната чясть) на Германскыѣ линіи. Французитѣ отговарять на тоя огньъ съ всичкыѣ си батеріи и този бой трае два часа, дава врѣмя на 3-то и на 10-то прускы тѣла да влѣзатъ въ линіѣж и позволява на Саксонцитѣ да осмществятъ заобыколяющето си движеніе, да наводнѣтъ крайнѣжтъ дѣсницѣ на французитѣ.

Чясътъ бѣше осемъ. Саксонцитѣ искочихъ изъ Ронкуръ къмъ св. Прива; обюзитѣ имъ запалять сѣлото; това е знакътъ на общето нападеніе. Прускыѣ батайоны, прѣдшествуеми отъ многобройны стрѣлци вярватъ на на-прѣдъ; една голѣма чясть отъ батеріитѣ имъ сѣ прину-дени да престанатъ огньа си. Инфантеріята на гвардіѣжтъ и 9-то тѣло проникнуватъ въ горытѣ; Французитѣ ги защищаватъ съ свырепость; въ растоянне на нѣколко часове борбата ся продължава съ разны сполукуы: св. Прива, Аманвилеръ, Верневилъ и Гравелотъ сѣ успаривани за много врѣмя. Едвамъ само на 12 часа вечерта Саксонцитѣ сполучихъ да отнемѣтъ св. Прива, крайнѣжтъ дѣсницѣ на французското лице, ключа на положеніето имъ.

Като имахъ срѣщу лицето си силы почти двойны отъ оныя които имахъ да имъ противопоставятъ, и като виждахъ дѣсницѣжтъ си наводненѣ, Французитѣ сѣ принудени най-послѣ да отстъпятъ едно подиръ друго сѣлата и постоветѣ които служатъ за защитѣжтъ на прѣдницѣжтъ имъ, и одлжени да ся приберѣтъ на бръзо въ окръпленный лагерь на Мецъ.

Това несчястіе бѣше прѣдвѣстникъ на непоправляе-

мото имъ съкрушеніе. И, дѣйствително, понеже въ него день, когато бѣше още лесно да направи съединеніето си съ Макмахона, Базенъ не ся нито испита да пробіе непріятелскыѣ линіи, да мине чрѣзъ едно енергическо нападаніе прѣзъ карема на Прусіянцитѣ, а напротивъ ся ограничи чисто и просто въ защитително положеніе на западъ на Мець, лесно можеше да ся заключи отъ това чи той нѣмаше вече да испита едно толкова смѣло прѣдпріятіе и чи слѣдователно войската му и голѣмый арсеналъ когато държеше бѣхъ загубени за Франціѣ.

18-ый Авгоста быде по числото на мрѣвитѣ и на раненитѣ толкова злосчастенъ за Германцитѣ колкото и за Французитѣ. Францускитѣ вѣстници много говорихъ тогава чи ушь едно Германско тѣло было катурнато въ каменоломницитѣ на Жомонъ. Ный не намирамы нито въ рапортитѣ нито въ официалнитѣ разказы слѣды на збиваніе въ тыя каменоломници. Съвсѣмъ това слѣдующето разказваніе извлѣчено отъ Прусскый официаленъ рапортъ врѣху рѣшителното нападеніе на Прусскѣхъ лѣвицѣхъ срѣщу Францускѣхъ десницѣхъ въ горѣхъ на Жомонъ показва чи Германцитѣ не трѣсать да скривать загубы-тѣ които лѣвото имъ крыло притѣрпя въ тѣзи горѣ.

«Тамъ, казва Прусскый рапортъ, колонелъ де Редеръ, ударенъ смрѣтно, напои чюждѣхъ земѣхъ съ кръвѣ-тѣхъ си; тамъ такожде паднахъ маіоритѣ де Шмерлингъ и де Ноцъ, и принцъ Салмъ, наскоро дошелъ отъ Мексикю. Двама военачалници на бригады, четири военачалници на regimenty и едно голѣмо количество главны офицеры быдохъ ранени; въ смѣхъхъ съразмѣрность падахъ и капитани и второстепенни офицеры. Между това артилеріята съ голѣмѣхъ енергіѣхъ и съ притѣрпеваніето на огромны загубы подъ пушканіето, продължаваше да уничтожава селото. Св. Прива бѣше на много мѣста въ огнь; нѣ Французитѣ, достойни за тѣхното старо имя на юначество, показувахъ извънредно упорство; мѣстата които занимавахъ бѣвахъ непрѣстанно огнь който ся ваяше на пламенны облаци и покрываше всичкыѣ околности съ единъ градъ отъ крушюмы. На дванадесять и полвинъ часа нашитѣ войскы подновлявать юрюшѣтъ. Непрѣтель-тѣ, заобыколенъ почти отъ вси страны, ся боеше съ отчаяніе,

Опыа отъ наши-тъ батайоны които проникнахъ напредъ, получихъ обюзи; нъ одържахъ положеніята си; привзехъ къщитъ единъ по единъ и бѣхъ чяса на единъ вечеръ-та господари на по-голѣмѣхъ чясть на укрѣпленното село; тутакси и съвпрната чясть ся привзѣ отъ Саксонцитѣ, и последнитѣ Французи които го занимавахъ побѣгнахъ изъ пѣтя къмъ Мецъ.

3-та бригада, пратена на помощ на 9-то тѣло, бѣше почнала да ся бие отъ дванадесять часѣтъ около Аманвилеръ. Французтѣ испитахъ много пѣти да почнатъ нападателенъ бой, нъ намѣрихъ у насъ сжщѣтъ рѣшителность както и у св. Прива. Колонелтъ Фонъ Кнапъ, начяльникъ на бригадѣтъ, ся злѣ рани; regimentтъ Александръ изгуби много офицеры и солдаты; загубитѣ на regimentа Елисавета не быдохъ толкова голѣмы; нъ оныя които най-много пострадахъ на неѣхъ странѣ, бѣхъ батайонитѣ на шасорытѣ на гвардіѣтъ; военачяликтъ Фонъ Фрабекъ и 50 офицеры изджихъ на каменытѣ; ни единъ офицеринъ не излѣзе изъ битвѣтъ нераненъ; загубитѣ на войскѣтъ сж въскачихъ горѣ долу на половинѣтъ отъ числото на солдатитѣ. Когато слънцето почна да захожда, 20-то отдѣленіе на 10-то тѣло ся приближи до св. Маріѣ, така щото остаткытѣ отъ батайонитѣ на гвардіѣтъ, истушени отъ битвѣтъ и на които липсувахъ почти всякытѣ офицеры, ся събрахъ около прѣпорцитѣ си, прѣдводими отъ офицеры отъ главный штабъ. Тѣ прѣслѣдовахъ малко нѣщо непріятели; нъ пощѣта и уморяваніето ги принудихъ да ся починѣтъ, и тутакси посѣ, съ 10-то тѣло, тѣ расположихъ аванпостовытѣ си къмъ св. Прива.

Само на утрѣшний день можяхмы да узнаимъ голѣмытѣ резултаты на тѣзи кръвопролитнѣ битвѣ. Всѣкы знаеше чи Smy спечелили побѣдѣтъ и направили непріятели да бѣгъ; нъ като глѣдахъ страшнытѣ загуби които притърпѣхмы, всѣкы ся пыташе да ли тѣя побѣда ни не е излѣзла много скжпо. Всѣкы солдатинъ, всѣкы офицеринъ уплакваше другары, пріятели, родинны много или малко близны, за това ся разбира чи впечатленіята на прѣживѣнитѣ, събрани около полуизгаснѣли огнове, бѣхъ серіозны, и чи радостѣта на побѣдѣтъ едванъ сѣѣ

да ся покаже. Въ утрѣшнѣй деѣ показъ чи успѣхътъ бѣше въ сѣразмѣрность съ жертвытъ коѣто ни бѣше коштувалъ. Непріѣтельтъ бѣше съвършенно разбитъ, отблжснатъ въ Меѣъ, и сношеніята му съ Парижъ присѣчѣны. Прѣзъ пѣтя, до бойното поле въ коѣто гвардіѣтъ прѣминъж нощтъ на коѣто печалнытъ вѣспоминанія щѣтъ останжтъ неизгладимы, побѣдителитъ видѣхъж още въ зоры да вѣрватъ дѣлгы рядове плѣнницы. Вечерѣта, бѣхмы хванжли около двѣ хыляды между коѣто и доста офицери. Непріѣтельтъ бѣше бѣгалъ толкова на бързо щото бѣше изоставилъ на Аманвилеръ цѣлъ станъ, съ чаджрытъ му, съ вѣщытъ му, книгытъ му и оружіята му. Тенджоритъ бѣхъж готовы прѣдъ изгаснелитъ огнѣве; дрѣхы грабнаты на бързо изъ сѣндаци останали отворени; писма почнати и недовършени лѣжхъж по таблитъ отъ коѣто нѣкои дѣвахъж любопытны подробности върху начина съ когото французитъ сѣглѣдватъ таѣж войнъж. Всичко показваше че ся побѣгнжли въ безпорядокъ и страхъ. Нишитъ солдати заблѣжнжхъ такожде не безъ удивленіе угажденіе коѣто единъ французскы солдатинъ си отстъпва въ време на войнъж. Тогава като повичето пѣти нашитъ изпечени войнѣщи сѣжтъ на кжра на голжтъ земж и ся благодаржтъ отъ таково твърдо легло коѣто генеральтъ имъ сподѣли двѣтъ нощи слѣдъ битвжтъ, въ французскытъ чаджри ся намѣрихъж не само легла, столови, скемли, нъ и тукъ тамъ постѣлки и пердѣта, мобили за тоалетж многовидны, воды и масла благоуханы, и въобще толкова разнообразны калабѣджи, щото това само истълкува защо нашята армія ся движи много по-скоро и много по-лесно отъ французскжтъ. Тѣзи послѣдныта, при всичко що нейный юрющъ ѳ останжлъ на пословицж, не може да противостой на рѣшителното нападеніе на нашитъ солдати. Тя ся принуди да побѣгни въ Меѣъ въ съвършенъ безпорядокъ да загуби съобщеніята си съ Шалонъ и съ Парижъ. Побѣдата ни бѣше съвършенна, успѣхътъ достоянъ за крѣвѣтъ коѣто бѣше коштувалъ. »

(Слѣдува)

Лазаръ Ювчевъ.

Понятіе за оптичеськый апаратъ у челоуѣка и за негоуый механизмъ.

Като разглядвамы всичкыты прѣдмѣты, които ны о-
крѣжявать, въ тѣхното естествоно състояніе, ные ви-
димъ, че всичкы можѣть ся распоряди на двѣ главны дѣла:
органичеськы (порядны) и неорганичеськы (бе-
зорядны). — Отъ тѣхъ органичеськыты тѣла, както гы по-
казва и имѣто имѣ, имѣтъ различны органы, сплетены въ
направѣтъ си, чрѣзъ дѣйствието на които тѣи можѣть да
живѣять; а неограничеськыты напротивъ нѣмѣтъ орѣдіе за
животъ. Органичеськыты тѣла отъ своѣхъ странъ ся дѣлятъ:
1-о на тѣла, които естество е надарило съ душѣж и
животъ, и които ся раждать, растѣть и умирать; при томъ,
които можѣть и самоволно да ся движѣть и да ся мѣстятъ
отъ едно мѣсто на друго: тѣхъ наричатъ животны; 2-о
на тѣла, что не сѣ надарены съ душѣж, и что неможѣтъ
да ся движѣть, нито да ся мѣстятъ своеволно: тѣхъ на-
ричатъ растенія. Нѣкои органи сѣ общи и на живот-
ныты и на растеніята, за това ся и наричатъ растител-
ны органи, както что сѣ дыхателнѣты; а пакъ нѣкои
сѣ усвоены само за животныты и ся наричатъ животны
органи; такъви сѣ чюувствителныты орѣдія, които не ся
нахождать у растеніята.

Чюувствителность ся нарича онѣжъ способность у жи-
вотныты, чрѣзъ коѣжто тѣи можѣть да распознавать състо-
яніето си и да приѣмать впечатленія отъ всичкы прѣдмѣ-
ты, что гы окрѣжявать, чрѣзъ които животныты дохаждаѣтъ
въ съобщеніе съ вѣнкашнето естество. Това запознаваніе
животното приѣмва чрѣзъ нервыты, които сѣ посрѣдници
на мозъка, т. е. чрѣзъ тѣхъ той приѣмва впечатленіята
отъ всичкыты части на животното тѣло. А понеже зна-
емъ, че нервыты ся находѣтъ распрѣснѣжти токо-рѣчи по
всичкото животно тѣло; отъ тука слѣдува, че всичкыты
неговы части имѣтъ способность да чюувствовать. Кокото
повече ся развива организаціята на животныты, толкова
повече ставать и чюувствителныты орѣдія по-развити; слѣ-
довательно мѣкопитаѣжщѣты, като имѣтъ най-свѣршеннѣ

организациѣ, то въ тѣхъ трѣбува да сѣ най-свършени тѣя органи, а особенно пакъ у челоуѣка, който ги надминува съ тѣлесныты и умственныты си способности. Обаче, като казахмы, че чювствителность-та е обще свойство на всякой животенъ организмъ не трѣбува подъ това да разумѣвамы, че всичкы животны трѣбува да имѣтъ чювствителность отъ всичкы родове и въ еднакъвъ степенъ; способность-та за усѣщаніе не е еднаква не само между различныты класове животны, нѣ даже и между самыты челоуѣци. Така има хора, който имѣтъ остро обонаніе, та немогѣтъ да усѣщатъ различныты меризмы и дѣхове; другы пакъ немогѣтъ да усѣщатъ вкуса на нѣчто; другы пакъ не чюватъ и немогѣтъ да глѣдѣтъ добръ. Всичкыты тѣя особности на общиты чювствованія произлизатъ отъ особенностъ-тъ на нервическѣтъ имъ системѣ и на органыты на чювствата имъ. Всичкы усѣщанія, който произхождатъ отъ органически процессы, или който принадлежатъ на нѣкоѣ тѣлесны системѣ, а не ся прѣдставляватъ подъ дѣйствително на нѣкой отдѣленъ органъ, наричатъ ся системны усѣщанія; а напротивъ пакъ оныя, който ся прѣдставляватъ подъ дѣйствіе, което произлиза отъ нѣкои спеціалны органы, като: око-то, ухото, носѣтъ, языка и пр. наричатъ ся усѣщанія получаемы посрѣдствомъ чювствителныты органы. За тоя послѣденъ родъ чювствовенія, казвать, да сѣ на брой пять: оеѣзаніе, вкусъ, обонаніе, слухъ и зрѣніе. Ные щемъ ся ограничимъ да поговоримъ нѣчто за това послѣдне чювство, като най-благо-родно, и спорядъ службѣтъ си, най-драгоцѣнно за челоуѣка, и за неговый аппаратъ и механизмъ.

Зрѣніето е онова хубаво чювство, чрѣзъ което, ные при посрѣдничеството на свѣтлинѣтъ, можемъ да познавамы шѣра, формѣтъ, величинѣтъ, положеніето и движеніята на всичкы тѣла, что ны засобыкають.

Физическый дѣятель, когото наричамы свѣтлинѣ, дѣйствува на всичкѣтъ поверхность на тѣлата и подбужда въ нѣкои животны доста забѣлѣжителны признаци отъ чювствителность; обаче за да може да възбуди особенното усѣщаніе, което ся нарича зрѣніе, трѣбува да ся прикосне до мрѣжѣтъ на око-то — едно отъ повѣкла:

та, что го съставляватъ, та чрѣзъ нейното посрѣдство да дѣйствува тогава на зрителнѣтъ нервѣ, която и предава на мозъка специфическо усѣщаніе отъ свѣтлинѣтъ — зрѣніе. Явно е, че ако всичката повърхность на мрѣжѣтъ бѣде спрямо подхвърлена подъ дѣйствието на свѣтлинѣтъ, и ако е всичката тая повърхивсть раздражена, както и фотографическѣтъ пластинкѣ, то тя не ще да произведе никакво изображение. А за да стане изображение на мрѣжѣтъ портретъ на пластинкѣтъ (стъклото, что ся папушва); пуждно е, чтото мѣжду тѣхъ и прѣдмѣта да помѣстимъ оптическій приборъ. А такъвъ приборъ за зрѣніето е очното клѣбо.

Очното клѣбо състои отъ три повлѣкла и три ерѣды, что прѣломяватъ свѣтлинѣтъ. Тѣя повлѣкла сѣ:

1 о *Влакнисто или ликовидно повлѣкло* (*sclerotica*) самата вънкашна кожа, която е бѣла, твърдѣ влакниста, непрозрачна и доста ягка (¹) Тая мембрана на окото покрыва цѣлѣтъ топкѣ и то откамъ заднѣтъ странѣ, и отхожда та ся съединява отпрѣдъ съ другѣ единѣ мембранѣ, нарѣчена *рогово повлѣкло* (*Cornea*), която ся простира по-прѣднѣтъ странѣ на склеротикѣтъ и исплѣкнѣла, като стъклото на часовникъ; тя е на- прѣднѣтъ чясть на окото и най-свѣршено прозираѣтъ. Тая мембрана е циркулярна и доста дебела, която заедно съ клеротикѣтъ склучватъ окото. На малко разстояние зади това повлѣкло ся нахожда друга ципеста прѣграда, коѣто наричатъ *Дѣгъ* (*iris*), и която не е ничто друго, а само търкало обогрено различно и ся нахожда врѣдъ былото на окото. Спорядъ шяра на тѣхъ чясть, различаватъ хора черно-оки, сине-оки и прѣ. А въ нейный центрѣ ся нахожда зѣницата, най-истѣнената мышца у челоуѣческото тѣло, която ся свива или распуща, спротивъ количеството на свѣтлинѣтъ, что пада на неѣ, и спротивъ и нейното напярженіе. За това, ако си погледне челоуѣкъ зеницѣтъ вечеръ на свѣщѣ, ще види, че тогава е най-голъма, зачтото тогава ѣ пада и най-слаба свѣтина.

(¹) За по-добрѣ узнаваніе съ мембраныты на окото и съ тѣхното положеніе, нека пригледа читательтѣ фигурыты 89-та и 90-та въ издаденото ни ръководство прѣведено отъ Англійскій, подъ насловъ «Начална книга за Анатоміѣ и физиономіѣ».

2-ро Съсждисто повлѣкло (choroidea), която е средната мембрана, образувана от кръвоносни съсждове, на която вътрешното лице е панито съ едно черно вещество (пигментъ), назначено за да попиwa всичкиъ лучи непотрѣбни за зрѣніето.

3-о Мръжята (Retina) е най-виштръшната мембрана, която е бѣлезникава и прозирна. Тя става отъ разнищеніето и разстиланіето на оптическѣтъ нервж, която е най-главната частъ отъ оптическѣтъ анпаратъ, назначена за да приима впечатленія отъ свѣтлинжтъ и да ги прѣдава на мозъка.

А срьдыты, что прѣломлявать лучиты на свѣтлинжѣ сж:

1-о Водна влага, която е една мокрота съвършено безцветна, състояща отъ водж, която съдържа въ растояніе едно малко количество албуминъ и нѣкои соли; тя е положена между заднето лице на роговото повлѣкло и прѣдното лице на кристалина, или съ други думи въ така называемжтъ прѣднѣж камерж на окото която ся съставлява отъ разстояніето, что ся заключява между роговото повлѣкло и джжжж; а пакъ другата, называема заднѣж камерж ся състои отъ разстояніето, что ся заключява между джжжж и кристалина; и двѣтъ тыя камеры, които съдържатъ водижтъ влажж, ся съобщавать по между си съ дупкжтъ на зѣницжтъ.

2-о Кристалинътъ (crystallin) е една двоенскажнѣла леща прозрачна и извършва сжщжтѣ службѣ на двоенскажнѣлото стѣкло. Тая леща е обвѣта съ еднѣ прозирнѣ мембранѣ, нарѣчена завѣвка на кристалина (capsule cristallin) и прѣдставѣ заднѣто си лице по-испжкнѣло отѣ прѣднѣто. Кристалинътѣ е положѣн вѣртикално задѣ джжтѣ, на тѣрдѣ малко разстоянѣе отѣ тѣж мембранѣ.

3-о Стыкловидна влага: Зади кристалина ся нахожда доста значително разстояние, пълно съ единъ желатиннь и прозирнь мокротъ, нарѣчена стыкловидна влага, която е обвита съ единъ мембранъ, называемъ нѣжны повѣкла (Hyaloides), която е твърдѣ много тънка и съвършенно прозирна.

Оптическата нерва, отъ разнищеніето на кожата става мръжята въ внѣтрѣшността на окоото, прѣминува

ва зади съ сждистото повлѣкло и склеротикѣтъ, влиза въ лоба прѣзь еднѣ дупкѣ, та ся съобщава съ мозъка, комуто и прѣдава впечатленіята отъ свѣтлинѣтъ.

Освѣтъ всичкѣтъ тѣя части, оптичскый аппаратъ има и другы; нарѣчены спомагателны; тѣи сѣ: орбитыты, или костяныты праздини, изгълбаны въ лицето и назначены за вмѣстилище на очныты клѣба; клѣпкыты образуваны изотвѣтъ съ кожѣ, а отвиѣтрѣ покрити съ еднѣ слезястѣ мембранѣ, нарѣчена бѣлтѣчна ципа (conjunctive). Между кожѣтъ и бѣлтѣчнѣтъ ципѣ, намирать ся малко хрыщялъ и мускули, които служатъ за да движатъ клѣпкыты. Една гланда, (жлѣза), нарѣчена слѣзна гланда, която е положена на вѣнкашнѣтъ и горнѣтъ чястъ на окото, запизва сълзыты, които служатъ за да плѣзгатъ непрѣстайно повѣрхностьѣ на окото, и които текѣтъ въ него прѣзь нѣколко притоци, а послѣ ся вто-чѣтъ и закарватъ въ виѣтрѣшностьѣ на носа прѣзь носовый каналъ. Когато умѣтъ на челоуѣка е раздраженѣ отъ нѣкое обстоятелство, като отъ скѣрбѣ, па ся распаля окото, тогава ся набирать повече сълзы и като немогѣтъ да ся вмѣстѣтъ въ окото, тѣи захващатъ да искатъ по бузыты ни. Мускулитѣ, които движатъ окото, сѣ на брой шесть, отъ които чѣтыре-тѣхъ сѣ правы, а двѣтъ наведѣны. Рѣсы-ты на клѣпкыты и вѣжды-ты сѣ най-послѣ организирани, что протектируватъ окото, като го запазватъ отъ твърдѣ силнѣ свѣтлинѣ, и отъ праха, что ея подвига у Атмосферата.

Отъ всякыты тѣя подробности на оптичскый аппаратъ, разумѣва ся добръ, че той съвършенно приличя на оптичскый инструментъ, извѣстенъ въ физикѣтъ подъ тѣмъ тѣмъ на етая (камера обскура), т. е. стая, у която нѣма никакъ свѣтлинѣ, а ся пуща въ неѣ прѣзь еднѣ дупчицѣ, прѣзь коѣто тя отхожда до еднѣ заслонъ въсправѣнъ, и образува тамъ едно изображеніе на вѣнкашнѣтъ прѣдмѣтъ. А за по-гольмѣ чистотѣ и ясностъ на изображеніята, поставятъ на дупчицѣтъ едно събирателно стѣкло за да събира лучитѣ на свѣтлинѣтъ, а послѣ да ги прѣпраща камъ заслона. Сѣщето устройство и назначеніе има и очното клѣбо. Зеницата е дупката, прѣзь коѣто прѣминуватъ лучитѣ отъ свѣтлинѣтъ; кристалинѣтъ прѣдста-

влява лещѣтъ или двоиспѣжкѣлото стѣкло, което произ-
 вожда изображеніето, а мрѣжѣта е заслонѣтъ, който го по-
 лучава. А отъ тука ся прѣдава на мозѣка. Ето сега са-
 мый процесъ на зрѣніето: лучиты, что идать отъ единъ
 прѣдмѣтъ прѣминувать прѣзь рогового повлѣкло, непо-
 трѣбныты лучи ся поливать отъ съ сѣдистото повлѣкло,
 а другыты прѣминувать прѣзь зеницѣтъ и дохаждаъ на
 мрѣжѣтъ, гдѣто и образувать едно истинско изображеніе
 на вѣнкашный прѣдмѣтъ, нъ само въ обратно положеніе.
 Отъ тука оптичѣската нерва прѣнася впечатленіето отъ
 свѣтлинѣтъ, направено на мрѣжѣтъ отъ люлеяніята на
 етера, отъ числото на които зависи особното усѣщаніе
 за всякой шяръ. Казахмы, че изображеніето на мрѣжѣтъ
 е въ обратно положеніе; а това трѣбува и да е така,
 зачто, споредъ оптичѣскый законъ, *всяка луча, като прѣ-*
минува отъ по разрѣдена срѣда въ по-плѣтнѣя, ся прѣломлява,
сир. отбыва ся отъ правый си пѣтъ и ся прѣтрошва, като
на пр. кога минува отъ въздухъ въ вода; та и въ око то лу-
 читы като прѣминувать прѣзь неговыты влаги, които сѣ
 по-плѣтны отъ въздуха, прѣломлявать ся, па отъ тѣхното
 прѣложеніе и отъ двоиспѣжкѣлостѣтъ на кристалина излиза
 та изображеніето на мрѣжѣтъ става въ обратно положеніе.

Ето сега ны ся прѣдставлява единъ много важенъ въ-
 просъ, на когото трѣбува да обърнемъ вниманіе; тоя въ-
 просъ е: *зачто не ны ся прѣдставляватъ прѣдмѣтыны въ обър-*
нѣто положеніе? — Като ся основемъ на оптичѣскыты за-
 коны, възможно е да докажемъ, че изображеніето на мрѣ-
 жѣтъ трѣбува да става въ обърнѣтъ видъ. А зачто ные
 невидимъ така прѣдмѣтыты? Тоя важенъ въпросъ на-
 прави да го подхвърлять на различни изслѣдуванія, отъ
 които съставихъ много теоріи и хыпотезы, които станѣ-
 хъ прѣдмѣтъ за да ся пише много; въпросъ, на когото
 рѣшеніето ся относи повече на Психологѣтъ нежели на
 Оптикѣтъ. Споредъ М у е л л е р а, глѣданіето въ право по-
 ложеніе прѣдмѣтыты, произлиза отъ това, че тѣи, положены подъ
 крѣга на зрѣніето, макаръ и да образувать изображенія-
 та си обърнѣти, никакъ не измѣнявать обаче относител-
 ныты си положенія. А другыти физиологысти поддържатъ
 че правото глѣданіе на прѣдмѣтыты произлиза отъ това,
 че ные глѣдамы не изображеніето на мрѣжѣтъ, а само про-

тожжъ ни свѣтлыты лучи, които го производять, или съ други думы, зачото мръжята дѣйствува отвънъ, и принася впечатленіето отъ прѣдмѣтыты. на които носи изображеніето: това послѣдне изясненіе ны ся показва най-удовлетворително.

Другый интересный въпросъ е: *Зачто като имамы двѣ очи, и като става и на двѣтъ изображения, ные усьцамы само едно изображение на прѣдмѣта?* Ако иска да опыта нѣкой да ли и на двѣтъ очи става изображение, нека си запуше кое-да-е око, то съ другото что остая отворено, ще види пакъ прѣдмѣта. Двѣтъ очи сж еднакво способны за да глѣдять; прѣдмѣтътъ крайно дѣйствува и на двѣтъ мръжи; и двѣтъ очи еднакво сж обрнѣти камъ прѣдмѣта, нъ при все това явява ся пакъ едно усьщаніе. Не малко изслѣдуванія сж станѣли за рѣшеніето и на тоя многоваженъ въпросъ. нъ и съ никое отъ тѣхъ неможе в' пълно да ся разясни тоя фактъ; въпросъ, на когото рѣшеніето вмѣсто да търсимъ въ *Анатоміѣтъ* или въ *физиогноміѣтъ*, по-добрь можемъ да го търсимъ въ *Психологіѣтъ*. Обаче, като поставихмы тоя въпросъ, значи и да го рѣшимъ. Ные знаемъ навѣрно, че прѣдмѣтътъ дѣйствува *едновременно и съ еднакво напращеніе* и на двѣтъ очи, и прѣдава едно само усьщаніе. *Едноврѣмненостъта* на двѣтъ впечатленія прави ги нераздѣлни едно отъ друго. Ако два гласа съ съвършенно еднаквъ высочинѣ и напращеніе слѣдувать единъ слѣдъ другъ, то ные щемъ чюемъ и двата съ малко врѣменно разстояніе, което ги отличя; нъ ако и двата гласа ся произведатъ *едновременно*, то тѣи щѣтъ ся чюятъ като единъ гласъ, и щѣтъ различать ако имѣтъ само нѣкоякъ разликъ въ качеството си; А това сжщето ся приспособлява и на зрѣніето. Изображеніята щяхъ да ся прѣдставлявать различни или послѣдователны само тогава, когато слѣдувать едно слѣдъ друго или когато различать по между си. Нъ тѣи, като сж еднаквы и на двѣтъ мръжи, и като ся прѣдавать *едновременно* на една нервическъ нишкъ, ражда ся едно само усьщаніе. Отъ тука слѣдува, че причината на изслѣдуемый фактъ, е резултатъ отъ прѣкращеніето на оптическѣтъ нервъ и отъ *едноврѣмненостътъ*, съ която ся прѣдавать двѣтъ впечатленія.

Гляданіето за да бжде чисто и ясно, трѣбува мрѣжята да ся нахожда точно на фокусното (огнищното) разстояніе на изображеніето. А това разстояніе, както ся знае, ся измѣнява спорядъ прѣдмѣтното; обаче окото има онѣижд чюднѣи способность, по коѣто може да види отличително тѣла, что ся нахождатъ на твърдѣ различни разстоянія по-между си. Физиологистити направихъ много хыпотезы, за да разяснятъ тоя феноменъ: едни отдаватъ, че тая способность зависи отъ измѣненіето на кривинѣтъ на роговото повлѣкло или на кристалина; други поддържатъ, че това произлиза отъ относителното продълженіе или скъсяваніе на окото и то въ смѣслъ на неговѣжтъ прѣдне-заднѣи ось. Други го отдаватъ на прѣмѣстеніето на кристалина, който, кога да гядамы надалечь, приближава до мрѣжѣжтъ, а ся отдалечява въ противный случай; и на движеніята на зѣнищѣжтъ, на коѣто дупката става по-голѣма или по-малка, спорядъ разстояніето на прѣдмѣтиты и пр., нѣ никоя отъ тѣи хыпотезы не дава удовлетворително изясненіе на тоя феноменъ. А за най вѣрно ся знае само това, че за да гядимы на твърдѣ различни разстоянія трѣбува мрѣжята да е до фокусното разстояніе на изображеніята.

За да гядамы тѣла съ голѣмъ обѣмъ и доста освѣтлѣны, разстояніето, отъ коѣто можемъ да ги видимъ и распознаваме, е безкрайно; отъ такъво разстояніе гядамы звѣздыты. Нѣ за прѣдмѣты съ малко разстояніе, като напр. писмото на книгѣ, има едно опрѣдѣлено разстояніе, въ което трѣбува да ги поставимъ, за да ги видимъ ясно. Това разстояніе, нарѣчено разстояніе за ясно зрѣніе състои отъ 25 до 30 сантиметра за обыкновенно гяданіе; нѣ то не е еднакво за всички хора, даже и за двѣтъ очи на единъ сѣщый человекъ. Така има чловѣци, които за да гядають ясно трѣбува имъ по-вече или по-малко отъ горѣ-казанното число. Ако единъ наблюдатель може да гяда ясно отъ 50, 60 или 80 сантимстра то неговото зрѣніе не е вещь нормално и такъвъ ся наричя присбитъ или далекогядѣтъ; на противъ ако може да гяда само отъ 20 сантиметра, то такъвъ ся наричя міопъ или кѣсогядѣтъ.

Далекогядството произлиза отъ сплескваніето

на роговото повлѣкло и на кристаллина. А отъ това сплескване излиза, та окото не е толкова събирателно, огнището на луниты, что прѣминувать прѣзъ срѣдыты на окото, вмѣсто да стане на мрѣжжжж отхожда да стане на по-далечно разстояніе. Тоя недостаткъ исправятъ съ испжжжжж стѣкла, които докарватъ да става огнището пакъ на мрѣжжжж. А Кжсоглядството напротивъ става отъ испжжжжжостыж на роговото повлѣкло и на кристалината огнището става прѣди мрѣжжжж. Кжсоглядството ся исправя съ вгжбжжжж стѣкла, които докарватъ да става огнището на мрѣжжжжж.

ЧИРПАНЪ.

Н. А. Наумов.

Слѣдующето слово е казано на англійскы языкъ въ англійското въ Бебекъ училище, при раздаваніето на наградытъ, отъ Г. Петка Хр. Тапчилешовъ, единъ отъ петтъхъ ученици които кончихъ тая година курса си въ него училище. Словото прѣдставлява ползатъ за ума отъ учяніето на Математикхъ. Ный го обнародвамы отъ тѣзи точкы зрѣнія.

Гимнастиката на ума.

Челѣкъ е подаренъ съ физически, нравствени и умственны способности. Тѣ му са дадени отъ Бога за употребленіе, а не да са държатъ застойчивы. Обработваніето на физическата частъ на челѣка става чрезъ просто упражненіе. Това са извършва отъ сѣко съществуеще животно. И ако това упражненіе са спрѣ веднѣждъ съвършено, животътъ тоже са спира. Отъ тука става явна нуждата за обработванъето на физическата частъ на челѣка. Но когато едно дѣте или единъ челѣкъ чувствува нѣкоя идея да са поевява въ него казваищецъ му че, нѣкои иѣща сѣ правы, а други кривы, той ся смутява въ рѣшеніето имъ и веднага са одытва да открие нѣкой способъ

по който да може да заякчи рѣшителната си сила. Той търси помощъ и са труди съкакъ да задоволи желаніето си. Той не може да ѝ намѣри нѣдѣ освѣтъ въ божественната истинна. Тамъ намира источника, съ водата на който може да утоли жаждата си. Чрезъ изучаването на тѣзи истинна, челѣкъ обработва нравственната си способностъ и са управля въ пѣтя но който създателъ му е заповѣдлъ да върви.

Щото казахмы до сега за обработваніето на физическата и нравственна способностъ са потвърждава отъ най ученитѣ хора на свѣта и отъ общото мнѣніе. И тѣй нѣй можемъ да кажемъ че са приема изобщо. Когато додемъ обаче до третата способностъ «умѣтъ» тамъ намирамы най разнообразны мнѣнія. Почти сѣки върва и са съгласява че умѣтъ е за обработване и може да са обработи само и само чрезъ науката. Казано е че, гимнастиката на ума е науката, но никой не можилъ да убѣди свѣта че тѣзи или онѣзи наука е самата негова истинска гимнастика. Сократъ казва: «Най добра наука за обработване то на ума е: изучаваніето на ума.» Нѣма сжмнѣніе че изучаваніето на ума, обработва ума, но да кажемъ че, то само може да го обработи и да го заякчи и че, нѣма нищо да са научи отъ външній свѣтъ, както Сократъ е казалъ, е абсурдно (непонятно) и смѣшно.

Други пакъ сж са опитвали като Сократа, да докажатъ че, една или друга наука е самата наука чрезъ която умѣтъ може да са обработи най-добръ. Обаче имали въ сжщностъ нѣкоя наука която да може сама по себѣ си, безъ помощта на друга нѣкоя, да обработи челѣшкый умъ повече, или поне толкози колкото сичкитѣ други заедно могатъ? Не. Нѣма и не е възможно да има таквази наука.

Нашій въпросъ обаче не е коя наука може да обработи ума повече отколкото сичкитѣ други, но коя индивидуидіално (частно) може най добръ да извърши това дѣло. И на този въпросъ, азъ отговарямъ че: математиката е науката, която обработва ума по добръ отъ сѣка друга сама по себѣ си. Математиката, казвамъ азъ, защото тя спомага не само на тѣзи хора които са занимаватъ съ велики и благородны изобрѣтенія за доброто на

человѣчеството, но и на тѣзи които работѣтъ за дневното поддържаніе на своя частенъ и домашенъ животъ; защото е употребена не само въ сичкитѣ естествени науки и искусства, но и всѣкы спомага на всѣкы челѣка въ извършването на най маловажны работы. Тя учи челѣка не само въ прости и лесны нѣща, но го води по своя широкъ и дълъгъ пътъ до разумѣването на най мѣкны и най важны въпросы. Тя обработва умоветѣ не само на тѣзи които ѣж изучаватъ прямо но и на тѣзи които учѣтъ други науки необходимо и косвенно свързаны и подчинени на нейното вліяніе. Слѣдователно ако има нѣкой който да са сжмѣва още и да ма пыта: какво нѣщо е математиката? И за какво тя служи? — Азъ отговарямъ: че тя е науката която е спомогнала твърдѣ много въ откритіята на сичкитѣ естествени закони. Тя е спомогнала за изобрѣтеніето на парни машини, желѣзници и сѣкакъвъ видъ орждія. Само чрезъ Математиката са можли да опредѣлѣтъ точното време на скоростта на слънцето, на мѣсяца и на звѣздытъ и тѣхното относително положеніе презъ различнытъ времена на годината. Онова за което Математиката учи повече е: да можемъ да говоримъ, да мислимъ и да знаемъ какво значатъ терминитѣ *infinitesimals* (безъ граница малки), и *infinities* (безъ граници). Тя прави челѣка да разумѣ какъ дѣйствуватъ сичкитѣ естествени закони, и обработва твърдѣ много разумната способностъ, памятьта и, до една извѣстна степенъ вкуса, и въображеніето.

Но може нѣкой да са възрази, както е ставало често, и да каже: Каква работа има математиката съ естественитѣ закони? Законитѣ не сжществуватъ ли безъ Математиката? Богъ не ги ли наредѣ на времето когато сътвори вселенната? Или, хора съ голѣмы математически познанія могатъ ли да образуватъ свои собствени закони? Не. Това не е тѣй. Математиката никогаждъ не е създавала, и никой не може да създава освѣнь Богъ. Тя само изнамира и открива туй, което е вече сътворено. Тя запознава челѣка съ онова което е сжществувало, по което тѣй не е знаалъ, и го прави да работи съ по-голѣма леснотія чрезъ средства които никогаждъ не са е въображавалъ. Ако извадите М математиката отъ сичкитѣ

естественни науки и искусства, какво ще стане? Ще ли има още тѣзи истинни и начала тѣй ясни на ума? — Известно не ще имате нищо освѣнь единъ скелетъ, или пѣкои фактове и закони, които не могатъ съвсѣмъ да са разумѣжтъ или да са турятъ въ дѣйствиѣ. Нѣкои сж възразявали противъ това често като са казвали че не е Математиката която е направила изобрѣтеніята на разнытъ машины, по Богъ който е далъ тѣзи идея на челѣка. Истинна е че, първата идея, т. е. сѣмьто е дадено на челѣка отъ Бога, но можели челѣкъ безъ никакво познаніе отъ Математиката да расчлени, да докаже, да обѣсни, да развие и да положи въ дѣйствиѣ тѣзи идея? Да ли Нютонъ нѣкогаждъ бы можилъ да докаже закона на тяжестьта само отъ едно съгледванье на паданьето на една ябълка, безъ да познава Математиката? Немаше ли други нѣкой преди Нютона който да бѣше съгледълъ паданьето на една ябълка? Ако е имало, защо тогазъ Нютонъ предприе да докаже и да обѣсни причината на паданьето ѝ, а неговитъ предшественници не направиха това? Причината е че Нютонъ имаше голѣмы познанія отъ Математиката. И може ли да има нѣкое изобрѣтеніе или откритіе безъ математика? Може ли нѣкой да каже: азъ открыхъ една звѣзда или изнаѣрихъ една машина безъ математика? Можаше ли Фултонъ да покрые сичкитъ наши морета, рѣки и езера, съ този движимъ памятникъ на науката — вапорътъ, безъ познанія отъ математиката? Г-нъ Леверіеръ и Г-нъ Адамъ можахъ ли да открыватъ планетата Нептюнъ, или Хершалъ — Ураній, ако бѣха лишены отъ познаніето на математиката? Тогазъ, не казвате ли на единъ умъ стивасанъ съ математика, обработенъ умъ? Не е ли прилично да му припишимъ първа степенъ между сичкитъ обработены умове? Може ли нѣкой да откаже че, Математиката, като една частна наука, обработва ума повече отъ колкото сѣка друга частна? — О колко е чудно и колко е странно, като си помислимъ що е извършила Математиката! Има ли нѣкой вещественъ предметъ въ вселенната на който математиката да не може да са приспособи като начнемъ отъ безконечно пай малкото пѣсачено зрънце до безконечно пай голѣмото тѣло въ вселенната. Отъ пре-

дметы намѣрени въ най-дълбокитѣ мѣста на земята до най-высокитѣ и безконечно отдалечени единъ отъ други въ безкрайното пространство. Тя не знае граници. Пятува на Истокъ и на Западъ, съ същата леснина и бързина, както на Сѣверъ и на Югъ. Математиката е едно орждіе въ рѣцѣтъ на челѣка, на косто нѣма сила на земята която да може да му са съспротиви. Тя е въ ума на челѣка, една могъществена и постоянна свѣтлина, тъй щото, нѣма тѣло което, колкото и тъмно да е, да може да затули пжтеката на лучитѣ ѝ. Или тя е една краска. Едно нѣщо което не е вапцано отъ нея са вижда черно и тъмно. Щомъ обаче то приеме тѣзи блескава и сяюща краска, веднага то става ясно и свѣтло като деня. Както утрѣнныгъ слънчовы зари распръсватъ облацитѣ и мъглата, тъй също и математиката распръсва сичко мрачно и тъмно отъ едно тѣло, и тъй то са представя на ума въ най-чистото си и като діамандъ положеніе.

Нека прочее да бждемъ признателны къмъ сички тѣзи които са работили и на тѣзи които работятъ еще за улучшеніето на този толкози важенъ клонъ отъ науката — за гимнастиката на ума. Освѣтъ туй, нѣка синца да благодаримъ Богу за този нѣговъ голѣмъ даръ, чрезъ който ный смы можли да докажемъ че слънцето мѣсяцътъ и звѣздытъ не сж Богове, както нѣкои идолопоклонници вѣрватъ, но че тѣ сж дѣло на всемогъщія създателъ на вселенната, нашъ небесенъ отецъ, и че сега ный можемъ да извикамы съ Давида заедно: «небеса повѣдають слава Божию, твореніе же руку ого възвѣщаеть твердь.»

Превелъ П. Х. Димитровъ.

Р. Хисаръ 1871 Августъ 5

Да познаемъ себе си.

(Изъ Полъ Жане)

Онова което е най-важно, въ практическый животъ и въ моралнѣтъ дисциплинѣ, то е да глѣда всекы да упознае точно характера си, недостаткитѣ си, лошитѣ си и смѣшны прѣвы, за да може да ги поправи.

Такава бѣше практическата смѣсль на това прочуто начало надписано нѣкога на Делфійскій храмъ : « познай себе ся. »

Това бѣше и истълкуваніето което и самъ Сократъ му даваше въ разговоритъ си съ ученицитъ си :

— Кажи ми, Ефидеме, ходилъ ли си нѣкога на Делфъ ?

— Два пѣти, увѣрявамъ тя.

— Ты си видѣлъ прочее издѣланный надъ храма надписъ : познай себе ся ?

— Да, безъ съмнѣніе.

— Мыслишь ли чи стига на единъ чловѣкъ за да познае себе ся да знае само името си ? Да ли му не трѣба нѣщо повече ? И както оныя които купувать коніе не мыслятъ чи познавать животното което искать да купятъ догдѣто не сж испытали да ли е кротко или лудо, силно или слабо, прыгаво или сураво и пр., тѣй сжщо и чловѣкъ може ли да каже чи познава себед си огдѣ ся не проумѣе дѣйствителство колко струва ?

— Не, разумѣва ся.

— Явно е прочее чи това познание себе ся е за чловѣкъ источникъ на много добрини, както и заблужденіето му врѣху себе ся го излага въ хыляды злосчестія. Оныя които ся познавать добръ знаѣтъ кое имъ е полезно, за какво сж способны и за какво не сж ; като правятъ прочее онова за което сж способны, тѣ ся доставлявать пужното и живѣѣтъ счастливы. Напротивъ, оныя които непознавать себе ся не сполучавать въ никое отъ прѣдпріятіята си, и ставать за призьрѣніе и за смѣхъ.

За да познае чловѣкъ добръ себе ся, нужно е да си прави испытаніе самичякъ. За това и всичкы дрѣвни моралисти, и особено христіанскы прѣпорѣчавать единъ навѣкъ : испытаніето на съвѣстѣтъ.

Ето какво намирамы въ списаніята на Сенека за тѣзи практикѣ :

« Ный трѣба да выкамы всѣкы день душыѣтъ да ни дава смѣткѣтъ ся. Така правяше Секстіюсъ ; като ся мръкнише, той пыташе душыѣтъ ся : — Отъ кой недостатѣкъ ся поправи ты днѣска ? — Коя страсть убори ? — Въ какво можя да ся уллучишь ? Какво по-добро отъ тоя навѣкъ да пригдѣда чловѣкъ прѣзъ ума си цѣлий

день! . . . Така и правя, и, ако и да съм сядя, азъ ся сядя всѣка вечеръ на моето сядилище. Като изгася свѣщътъ въ одажтъ си, азъ поченвамъ единъ испытъ връху цѣлый день, връщамъ ся връху всичкытъ си дѣла и думы. Нищо си не пропускамъ и нищо си не скривамъ. Е! защо ще мя е страхъ да разгѣдамъ кожъ и да е отъ погрѣшкытъ си, когато можѣ да си кажѣ: — Пази ся да, не цаправишь пакъ! За сега тя прощавамъ.»

СПИСТЯВАНІЕ-ТО.

СВѢТЪ.

(Изъ Е. Левасіоръ).

1-о Глѣдай да плащашъ всякога пешинъ нѣщата които купувашъ за яденіе и за облѣкло.

2-о Прѣди да похарчишь за кое и да е нѣщо, смѣтни утрѣшното лишаваніе, сирѣчь разгѣдай да ли угажданіето което щешъ си доставишь е равно на нуждытъ които щжтъ ся породжтъ идущитѣ дни и които можешъ да удовлетворишь съ истытъ пары. Това правило въ поведеніето е истата прѣдвидливостъ, и което особено прѣпорѣчвамы на работницитѣ и на не богатытъ хора.

3-о Да харчишь на день не гюндюлюка си, нѣ о-нуй което ся пада връху гюндюлюцитѣ на цѣлжтъ години като считашь и днитѣ въ които ся не работи, и случийнитѣ прѣстанванія на работжтъ, и като извадишь на стра-нж онова което трѣба да спистишь за годинжтъ. На пр. щешъ работишь въ годинжтъ само 240 дни, по 20 гроша гюндюлюкъ = 4800 гроша, отъ които щешъ турнешъ на странж 1200 гроша; останувать 3600 гр. за 360 дни. Трѣба прочее да харчишь по 10 гроша на день.

4-о Да не глѣдашь като безполезно. никое спистяване, колкото и дръбно да е, и да привикнешъ съ тоя начинъ на поряджтъ и на икономіж. «Отъ капкытъ става гюлтъ.» или «Вадичкытъ съставлявать голъмытъ рѣкъ.»

5-о Да нѣмашъ, ако си уженинъ, скрты кисіж. Домакыята която управлява кжщжтъ и която знае съ каква мжжъ ся храни фамиліята, е въобще по-способна да употреби добръ общитѣ источники.

6-о Най-здравата добродѣтель е оная която е ставяла навыкъ на живѣяніето ни. Много важно е прочее

да привиемъ дѣцата още отъ малки въ добры навици. Бащи, научете дѣцата си на икономіѣ. Дайте имъ и тѣмъ по еднѣ кисийкѣ и оставете ихъ подъ тѣхно расположеніе. Турнете по нѣколко петачета всяка седмица, когато сте благодарни отъ поведеніето имъ. На края на годишнѣ удвоете количеството което сѣ икономисали; и ако сѣ всичко похарчили тѣ щѣтъ сами да сѣ чрвѣтъ отъ разточителностѣтъ си. Когато порастѣтъ тѣ щѣтъ опазватъ това добро чюство, и спияваніето, което ви сѣ види мѣчно ще имъ сѣ види нѣщо сѣвсѣмъ обикновенно.

НЕКА ОБРАБОТВАМИ ЦѢЛѢТЪ СИ ПИВА.

Притежавате еднѣ голѣмѣ пивѣ; обработвате отъ нея само еднѣ чѣсть, и, сѣ въздишки, казвате; »Ето що произведе мюлѣтъ ми.« Нѣ защо не разработите цѣлѣтъ пивѣ? кой знае даже да ли она чѣсть която сте раскопали е най-плодотворната.

Ето единъ български народъ отъ шестъ милиона. Едвамъ едно твърдѣ малко число сѣ въспитали отъ тѣхъ и ный выкамы: «Чюдно нѣщо да нѣмамы почти въ народа си нито учени, нито оратори, нито политици, нито въ всяко отношеніе хора. «Нѣ кой ты казва чи нѣма таланти за въ всичкиѣ гражданскы поприща въ тоя народъ който, отъ нѣманіе училища, е потѣналъ до уши въ невѣжеството?

Ако отваряхмы училища за всичкиѣ българскы дѣца, ако дадахмы на всичкиѣ малко или много въспитаніе, ако чрѣзъ распространеніето на свѣтлинѣтъ спомогняхмы на хыляды да излѣзѣтъ на свѣтъ или да почувствовать способностѣтъ си, не е ли твърдѣ вѣроятно чи щяхмы да извадимъ голѣмо число отлични мѣжіе които да сѣдѣйствувать единъ день силно за обогатяваніето и за прославяніето на отечеството ни? Не трѣба прочее да казувамы чи народѣтъ ни не произвожда отлични мѣжіе, нѣ трѣба да направимъ онова което сѣ изискува за да ги добьемъ.

РАБОТИ !

(Изъ Фредерикъ Наси)

Сждбата ти е въ рѣдѣтъ ти, и ти си който, сѣ днешнѣтъ си работѣ, правишь онова което ще стане утрѣ. Матеріално благосѣстояніе, богатство, образованіе,

наука, нравствененъ напредѣкъ, всичко това може да ся добые; нѣ всичко това трѣба да ся спечели защото всичко това е една награда, а всяка награда прѣдполага едно усиліе.

Свѣтътъ ни принадлежи, какъвто го направимъ такъвъ ще стане; и какъвъ щемъ го направимъ зависи отъ каквы щемъ смы ный истытъ: защото ный смы голѣмата сила; всичко излазя отъ насъ и всичко ся съсредоточява въ насъ.

Работи въ правдытъ, и работи въ свободытъ. Ако правдата и свободата ти ся отказани, искай ги. Между това работи; служи си колко можешъ съ срдѣствата които имашъ и съ лесныты които ти сж оставини; и не мысли чи усилията ти щжъ останжтъ загубены защото не можешъ изеднашъ да ся ползувашъ отъ тѣхъ или защото наградата ти ся вижда несъразмѣрна съ надѣждытъ ти. Нищо ся не губи на този свѣтъ, и отъ най-слабытъ класове може по нѣкога да излѣзе най-богатыи снопъ.

ДА БЖДЕМЪ ДѢЯТЕЛНИ ВЪ СТАРОСТЬ-ТЖ.

(Изъ Токвилъ)

Началото въ което съмъ най-убѣденъ е чи нѣма никога въ живота ни эпохъ въ която да си почивамы; чи усиліето което е толкова нужно, е даже по-нужно колкото повече человекъ устарѣва нежели въ младостытъ. Азъ сравнявамъ человека на този свѣтъ съ единъ пѣтникъ който непрѣстанно върви къмъ единъ странъ повече и повече студенъ и който е принуденъ да си дава повече движение колкото по-нататкъ отхожда. Най-голѣмата болѣсть на душытъ е студытъ; за да падвивамы тжзи страшиъ болѣсть, трѣба да поддържамы духа си въ живо движение не само чрѣзъ трудолюбіето, нѣ още и чрѣзъ сношеніята си съ подобнытъ си и чрѣзъ свѣткытъ занятия.

(Преводъ)

А. Юсцевъ.

ІОАНЪ ГУСЪ.

Разныѣ политически случки въ средныѣ вѣкове доведоха чловѣческыѣ общества въ съвършенна простота и дадоха леснина на туреныѣ отъ обстоятелствата да управляватъ сѣдбата чловѣческа хора да завладѣятъ уматъ и совѣстѣта на обществата. Тѣзи хора, които сѣ были едно редовно общество, до колко сѣ въспирали общыятъ напредокъ и до колко сѣ угнетавали обществата и народыѣ, това ни показва Всемирната Исторія, а най много исторіята на средныѣ вѣкове, която е напълнена съ кървавы сцени, — плодѣтъ на тѣхныѣ работы. За ослобожденіето си отъ това голѣмо зло, чловѣчеството е обязано на общественныѣ напръдѣкъ, който е купуванъ съ кръвѣта на хыляды жертвы.

Тука разбираме духовенството на средныѣ вѣкове, което е владѣло и умственно, и нравственно, и билѣ матеріялно сичка Европа. Да не ни ся показватъ чудны тѣзи израженія които ся отнасятъ къмъ духовенство, което е было подирѣ Иисуса Христа и което слѣдователно е было христіянско духовенство. Наистина, това общество е было съставено отъ най напръдѣ по духатъ, исказанъ отъ Иисуса Христа и отъ неговыѣ Апостолы, но до колко то отъ подирѣ ся е измѣнило и по външныѣ си видѣ и по вжтрѣшныѣ си духъ отъ христіянскыѣ, за това нека послушаме разказваніето на исторіята :

«Властьта на духовенството е имала голѣмо значеніе въ средныѣ вѣкове, когато не е имало темелно устройство въ общыѣтъ животъ на царствата и когато неразбранната набожностъ е царствовала въ духовныѣтъ животъ на народыѣ. Споредъ въвежданіето на по-правилно устройство въ царствата и споредъ разпространяваніето на просвѣщеніето въ народыѣ, тѣзи власть начева да спада въ общото мнѣніе и да става тежка за царствата и народыѣ, още по вече, че лошитѣ работы и душевната развала ся вливаха, по-много и по-много, и въ кокалыѣ на духовенството. За товаи още отъ дванадесетыѣ вѣкъ наченаха ся срѣщу духовенството нападанія, които, отъ най-

напредъ слабы, по-много и по-много ся усиляха и ставаха по чести къмъ краятъ на срѣднытъ вѣкове. Срѣщу лошитъ работы на духовенството ся дигаха: 1) Отдѣлни лица и народности: Пьерръ Абеляръ и Пьерръ Валдъ съ Албигойцытъ въ Франція, Арнолдъ Бресція въ Италія, Гусъ съ Чесытъ въ Богемія и Лютеръ съ Германцытъ. 2) Свѣтскытъ правителства и царе: Фридрихъ II и Людовыкъ Баварскій въ Германія, святой Людовикъ IX и хубавиятъ Филипъ IV въ Франція, Едуардъ III въ Англія; най подиръ 3) Цѣлытъ соборы, въ които, споредъ исканіето на народытъ, самата църква заедно съ ученытъ и съ свѣтската власть, труди ся да направи преобразованія въ духовното управленіе. Но сичкытъ тѣзи опитванія за да ся преобразува църквата и духовенството и да ся турятъ както трѣбва въ свѣта, не сж принесли желанытъ резултаты. Въ петнаесетиятъ вѣкъ душевната развала и злытъ работы сж достигнали крайнытъ граници. Отъ врѣмето на Сикстъ IV, главытъ на духовенството научены отъ опытъ, като виждатъ падането на своятъ чинъ въ общото мнѣніе, пріели сж да трясатъ подпорка на своето духовно значеніе въ усилянето на своята свѣтска власть и въ угольмяването на богатствата. За тѣзи цѣль сж унищожявали малкытъ владѣтели и сж давали тѣхнытъ земи за управление на тѣхнытъ дѣца, които тѣмъ изнасяло да ги наричатъ свои роднини. Въ стремленіето си къмъ тѣзи цѣль, Александръ VI Борджія е продавалъ совѣстыта и вѣрата, употреблявалъ е отрова и ножъ, за да отнѣме земи за своитъ дѣца Цезаря и Люкреція които сж были образъ и обиталище на разврататъ и на злодѣяніята. Само той е пріелъ Короната съ подкупванія, въ сичкытъ си животъ е сѣялъ разратностьта и е умрѣлъ отъ отровата която той преготовилъ за друго. Приемникатъ неговъ, Юлій II, който искалъ да го испитатъ не съ евангеліето, но съ ножъ въ рѣка, и не да благослава, нъ да ся заканва на слободнытъ градища, былъ е не за примѣръ на Исуса Христа и на неговытъ Апостоли, нъ отваженъ хайдутинъ и нечестивъ, който си играалъ съ клетвытъ на царетъ и на хората. Нийдъ тѣй явно не ся хвърля въ очи сходството на тѣзи тиранія съ тираніята въ старытъ времена, както въ това духовно общество,

мнимыѣ представители на Исуса Христа и на неговыѣ апостоли, когато главыѣ на това общество и неговыѣ членове сѣ можали да ся надварятъ съ тираныѣ, съ мѣчителыѣ които сѣ были преди Исуса Христа, въ жестокостыѣ, въ властолюбіето и въ развратностыѣ на правыѣ, когато ты е обыкалыѣ бляскать на ускуствата, когато язическата свобода на мислянето ся вселила въ духовенството, когато църквата и управленіето на църквата е завладѣла продажностыѣ, когато на Христіаныѣ ся сѣ налагали даноци за украсяваніето на това общество съ великолепыи паметници.

Отъ главыѣ на духовенството безнравственностыѣ е приникнала и въ сичкото друго духовенство, както въ калугерыѣ тѣй и въ священныѣ, и още по много ся е уголѣмила отъ леспината да ся получва прощеніе за сякаквѣ грѣхѣ. Лакомото за нары духовенство е давало прощеніе на съкыго, който само е можалъ да го купи; ефтенно ся е цѣнило прощеніето и за най-тежкыѣ грѣхове. Въ Италія ся е явилъ чловѣкъ, който явно е нападалъ на злыѣ постѣпки и на развратотъ на духовенството. Това е былъ Іеронимъ Савонарола, който е живалъ отъ 1452 година. Тогавашиятъ глава на тамонното духовенство, Папата Александръ VI, изгорилъ го е на огнь, като Еретикъ. Въ Германія пѣкъ още съ по лошо око сѣ глѣдали на безнравственностыѣ на духовенството, защото правдыѣ, които незаконно ся присвоили въ слѣпыѣ срѣдны вѣкове, допушавали ся на духовенството да тѣпчи народътъ до колкото му е воля. Като ся завладѣли голѣмы земы и сѣ натрупали голѣмы капиталы, духовныѣ въ Германія, които ся были повечето другоземцы, освободили себя си отъ свѣтската власть, а сами напротивъ сѣ ся трудили да захванатъ въ своитѣ рѣцѣ работыѣ на свѣтскыѣ Сждѣ и свѣтскыѣ расправы. На престѣпникътъ стигало да обляче калугерска ряса и да наложи камилавка, за да ся спасе отъ наказаніето за престѣпленіето си. Тѣй църквыѣ сѣ были убѣжище, скривалище за престѣпныѣ, монастырыѣ сѣ были сборище отъ престѣпны и развратны младежи, а пакъ въ главныѣ градища сѣ ся строили сараи и църквы отъ «хорскыѣ грѣхове», споредъ както ся хортували въ онѣзи врѣмена.

Билъ явявали сж ся духовници, които, като сж ся запазвали отъ правдинѣ си да не плащатъ гюмрюцы, залавяли сж ся и за търговія, и, за голѣмъ съблазень на Истинно-Благочестивѣ хора, отваряли сж кръчмы; а ако ли нѣкой ся вмѣси въ тѣхныѣ беззаконны работы тогозитѣ сж прокълнавали и сж го отлучавали отъ църквата. Такыва зли постѣпки сж възбуждали презрѣніе и ненависть къмъ духовнството и между царетѣ и между народѣтъ. Сичкыѣ сж хортували, чи духовенството зема отъ сичкыѣ класове само сладкото и избѣзва тежкото: у князюветѣ и рицарѣтъ заема бляскавыѣ дрѣхы, голѣмата свита и авджилакѣтъ, съ женѣтъ раздѣля гиздавыѣ одаи и градины, като не иска да знае тежината на мотиката и мжчнотіѣ кѣщны. Отъ тука е излѣзла и пословицата въ оуѣзи врѣмена: «който иска да добіе удоволствіе, кефъ, за единъ пѣтъ само, нѣка заколи кокошка; който иска да бжди спокоенъ (рахатъ) само за една годинж, нѣка ся жени; а който иска да бжди спокоенъ (рахатъ) презъ сичкыѣ си животъ, нѣка стане калугеринъ».

Ные казахме по горѣ, чи само напредокѣтъ, развитіето между чловѣцитѣ е дало леснина да ся ослободи отъ това голѣмо зло, отъ това духовно иго; нъ съ каквы мжчнотіи е вървялъ тосъ напредокъ, това развитіе межеу чловѣцитѣ, какви примки и насилія е употрѣблявало духовенството, за да ся задържя въ тъмнота чловѣчеството, за това врѣме не постигва ни най на кѣсо да ся помяне. Така вѣликіятъ астрономъ, Полякѣтъ Коперникъ, въ своятъ животъ не е смѣялъ да открие за своитѣ велики изнамѣрванія, съ които е далъ неистощимъ матеріалъ за развиваніето на уматъ чловѣчески. Само подиръ смъртъта му чловѣчеството има щастіето да познае чи дълго ся е намѣрвало въ тъмнота, като сж мислили, чи небето съ звѣздытѣ, слънцето и мѣсяцѣтъ заедно ся върти около земята. Ревностніятъ незовъ послѣдователъ който по своятъ умъ не по палко е голѣмъ отъ Коперника, италіанецѣтъ Галлелей, който е твърдѣ много обогатилъ явныѣ доказателства на коперниковата истина, принуденъ е былъ да глѣда съ плачь като му изгарятъ съчиненіята на оганятъ и самъ е былъ принуденъ да ся откажи отъ истинското си убѣжденіе. А колко съ голѣмы

умове, съ чисти сърдца пропѣвѣдници на истината и доброжелатели на чловѣчеството сѣ станѣли жертва на злобата на това развратно общество, което е посяло име духовенство или посрѣдници (векили) между Бога и чловѣцѣтъ! Тѣ сѣ хыляды, но ные ще прѣдставимъ тука животѣтъ, работѣтъ и сѣдбата на единъ само отъ тѣзи мѣченицы за правдата, на чехѣтъ Иванъ Гуса.

Срещу присвоенѣтъ въ слѣпытъ средны вѣкове незаконны правдини на духовенството, на които това дирнето, за ползата си, е преписвало Божественно происхождение, възставали сѣ твърдѣ много съ характеръ чловѣцы въ сичкытъ врѣмена, а най много въ XV и XVI вѣкове. Единъ отъ най доброжелателитѣ на чловѣчеството въ онѣзи времена е былъ Ингелезинѣтъ Виклевъ, който е умрѣлъ въ 1384 година. Най голѣма полза е направилъ той на чловѣчеството съ прѣвожданіето на святото писаніе на Ингелешки языкъ. Това е было най противно на духовенството, защото на народніятъ си языкъ народѣтъ ще можѣтъ да четатъ Святото Писаніе и презъ това ще ся просвѣщаватъ, сирѣчь ще можѣтъ да разберѣтъ Божественнытъ истини и ще удовѣтъ злоупотрѣбленіята, хайдутлукѣтъ на духовенството, ще откріятъ въ тѣхнытъ проповѣди и постѣпки нещо противохристіянско. Въ нареденытъ отъ духовенството церковны законы единъ отъ най строгытъ е былъ законѣтъ, чрезъ който ако ся запрящало на христіяннытъ, които сѣ были подъ западното духовенството, да четатъ Св. Писаніе на другы языкъ освенъ на Латинскій, който е былъ мъртавъ и непонятенъ за сичкытъ народы, както е былъ и за насъ грѣцкіятъ языкъ. Разбира ся, чи този калугерски законъ още по много възбращава и самото превожданіе на Св. Писаніе на какѣвъ и да е языкъ; но Виклевъ не само не ся е оплашилъ отъ това, ами ималъ и дързостѣта да разкріе въ своитѣ публичны проповѣди, споредъ Св. Писаніе, нехристіянскитѣ церковны наредбы, които сѣ издадены отъ духовенството и отъ които сѣ ставали сичкытъ злины. Разбира ся, чи духовенството като неможяше да му направи нищо, прокълна го, отлѣчи го отъ църквата и го нарѣче еретикъ, нѣ съ това посеяното отъ Виклефа семе не изсѣхна, ами ся расплодваше по много и по много,

и показваше пѣтятъ по който челоувѣкъ може да ся усьвършенствова, като има за водачъ чистыѣ Божественны истины, които сж изложены въ Св. Писаніе.

Единъ отъ най горѣщыѣ послѣдователи на Виклефа е былъ забѣлжителніятъ по уматъ си и по ученостѣтъ си въ онова време, по благіятъ си животъ и по христіанската си кротость Чехатъ Иванъ Гусъ, който и преди Виклефа ся е подвизавалъ съ голѣмо краснорѣчіе за душевното исправаніе на духовенството. Съчиненіята и проповѣдитѣ, въ които Гусъ е раскривалъ ясно злоупотрѣбленіята, раскошността и земното мъгущество на духовенството, разваленіятъ животъ въ манастиритѣ, прощаваніето на грѣховетѣ за пары и другыѣ вредны явленія въ църквата, сж были прокълнаты отъ Пражкіятъ владыка (гдѣто е проповѣдвалъ Гусъ) заедно съ другото тамошно духовенство, и распространеніето на неговыѣ мнѣнія, които сж были припознаты за еретически отъ духовенството, възбранено е было подъ страхъ на смъртно наказаніе. Но народътъ можилъ да почувствова кой е правіятъ и за това рѣшеніето на тамошніятъ владыка срещу Гуса не могло да ся изпълни, а най много когато народътъ е виждалъ, чи владыката е другоземецъ, дошелъ само и само да го тѣпчи и да го съблича. Билъ проклятіето, което е изрѣкалъ най подиръ и саміятъ папа надъ Гуса, не е умалило общото къмъ него уваженіе и числото на неговыѣ превърженицы, ся е постоянно уголѣмявало, отъ които съ особена ревность ся е отличавалъ твърдѣ краснорѣчивіятъ Іеронимъ.

Опасността отъ Гусовыѣ съчиненія и проповѣди за духовенството ся предвиждаше : посеяното семе отъ евангелската истина на народенъ языкъ ся скоро распрѣсна и никнеше съ необикновенна бързина. Това зло за духовенството сочеше да ся распрѣсне и по сичка западна Европа. За това духовенството трѣбаше да земе мърки, щото съ кой и да е начинъ да пресяче напредокатъ на Гуса. Въ събраніятъ голѣмъ съборъ отъ духовенството на цѣла западна Европа въ градътъ Костанцъ, който е ималъ за цѣль — по кой начинъ да ся преобразува църквата, щото да ся не нарушава нейното единство, превикантъ былъ и Гусъ да докаже основата на истиныѣ, които той

проповѣда. Гусъ увѣренъ, чи ще може свободно да разкрие предъ съборътъ евангелскытъ истини и съ това да убѣди съборътъ, щото църквата да ся нареди както духътъ на християнството изискова, усиленъ още съ книга, къюта му ся дала отъ тогавашный Императоръ Германскый Сигизмунда и въ коюто ся заповѣдвало никой да не смѣе да му докачи свободата, явява ся въ Костанць, гдѣ-ддо, като ся зема подъ затворъ, вмѣсто да ся слуша неговото оправданіе, строго му ся заповѣдва да ся откажи оотъ своитѣ убѣжденія и да ги признае за еретически. Напразно пріятелитѣ на Гуса, които сж го съпжтствовали оотъ Чехія, сж ся уплаквали на съборътъ въ който е былъ и Императорътъ, за низката измама, коюто духовенството направило на Гуса: сжщитѣ сжди неговы, сж были неговы дуушманы, и духовенството увѣрило Императорътъ, чи да-деената дума на еретикътъ е незаконна, и той е ослобо-деенъ да го не покровитествова.

Склонныйтъ къмъ добро, къмъ истината, къмъ прав-даата духъ бива много высокъ, много силенъ, отъ колко-тоо склонныйтъ къмъ злото духъ: на злодѣцатъ работытъ сжж страшны, нъ на смъртнытъ чясъ той умира като за-ящъ. Юанъ Гусъ, разбира ся, предпочелъ да умре за прравдата, отъ колкотото да ся откажи отъ нея и той мж-жеественно, юнашки пріелъ смъртъта. На 16 Юлія 1415 годнина едно отъ страшнытъ престжпленія на духовенство-тоо ся е извършило надъ Гуса по должныйтъ начинъ:

Като съблѣкли на Гуса духовнытъ дрехы, предали го, като отлжченъ отъ църквата, въ ржцетѣ на свѣтскытъ влаастъ. Като му наложили высокъ колпакъ, направенъ отъ книга, на който е имало исписани три дявола и на който е имало надписъ: «Ересоначалникъ.» и като му предали душыта на дяволътъ, той казалъ: «А азъ ъж пре-давамъ на мойтъ Господъ Исуса Христа.» Императорътъ който видѣлъ сичко това, заповѣдалъ на единъ отъ кня-зоветѣ Людвигъ Пфалцки да предаде Гуса на палачатъ и да отиде съ него до онова мѣсто, гдѣто ще ся накажи, Князътъ исполнилъ заповѣдта. По пжтатъ Гусъ съ засмѣно лице глѣдалъ, като му изгоряли съ-чиненіята. При жижнята, коюто была приготвена за да го из-горяятъ, единъ отъ духовницытъ го попыталъ иска ли да ся

исповѣда, но той му отказалъ. Когато го превързали о дерекътъ, князътъ още единъ пѣтъ съвѣтовалъ на Гуса да ся откажи отъ своята ересь. Но Гусъ отговорилъ, чи е готовъ да запечата своето учение съ съ смъртта си. Той искалъ да пораскаже нещо на нѣмскіятъ народъ, който былъ ся натрупалъ тамъ много, но князътъ заповѣдалъ да запалятъ жижиата. Тогасъ Гусъ предалъ душата си на Господа и претърпялъ мъченичоската смъртъ. Неговатъ прахъ былъ разсѣенъ по брѣговетъ на рѣката Рейнъ, щото неговитъ съотечественници, чехытъ, да не можтъ да го събержтъ. Но народътъ, който е былъ тамъ, останалъ увѣренъ, чи тогавашніятъ глава на духовеството много заслужвалъ да ся изгори на огнь, отъ колкото Гусъ, за неговитъ гнусны постѣжки.

Подиръ една година и благородніятъ Іеронимъ, найгорѣщиятъ привърженникъ на Гуса, стана жертва на адската злоба също, както и Гусъ, на оганятъ. Но духовенството съ това цѣльтъ си недостигна. Извѣстіето за злодѣянїето, извършено отъ страна на духовенството надъ Гуса въ градътъ Костанцъ, въздигна Чехытъ до страшна война. Истиннытъ, за които е умрѣлъ Гусъ, сж станали байракътъ на вѣстаналытъ; калугеритъ и священникитъ, които не ся сж придръжали къмъ Гусовытъ истини, сж ся истребвали. Прокълнаването папско къмъ всичкитъ привърженници Гусовы николко не помогнало. Напразно папата е издавалъ заповѣдъ къмъ всичкытъ католически народы въ западна Европа, за да ся подигнатъ срещу Чехытъ, както това ся правяли въ слѣпытъ средны вѣкове, като сж ся были за вѣрата, която духовенството направило, — народытъ ся свѣстиха вѣче, чи духовенството ги е употрѣблявало като слѣпы урѣдія за своя полза. Напрасно Императорътъ Сигизмундъ е испращалъ силны войски, — редовнытъ войски съ страхъ са бѣгали предъ нередовнытъ борцы, надъ които е началствивалъ умніятъ юнакъ Иванъ Жишка. Три страшны царскы ордіи сж паднали жертва предъ несжкрушимиятъ духъ Чехскы. Името на войводата имъ Жишка е станяло плашило за всичкитъ земи на Германія. Народніятъ духъ и набожността на Чехытъ сж побѣждавали всяко военно искусство. По голѣмата часть на Германія е была истребена, а отъ нѣкои

мѣста, за да ся избавятъ отъ тѣхъ, плащали сж данокъ. Ни една войска не е можала да устои срещу тѣхніятъ несъкрушимъ натискъ; задъ никакви стѣни не сж можали да ся укріятъ отъ тѣхъ. Таквось състояніе на работитѣ ся е продължавало до когато духовенството, като не намѣрваше друго средство за избавленіе, имъ отстъпи всичко, което тѣ искаха.

Но само едно кюше въ Европа ся освободи отъ духовното иго. Посеяното отъ Гуса семе, кѣсто той запечата съ кръвта си, ся прѣскаше и по другитѣ земи на Европа и не бѣше далеко времето за неговото изникване. Сто години комай подиръ смъртта на Гуса неговитѣ зловѣстны за духовенството думы,—Гусъ (което ще кажи гжска) е птица домашна, тя не можи да хвърка високо; но ще ся яви друга подиръ нея, която ще хвърка толкосъ високо, щото примкитѣ на духовенството не ще ъж оплетжтъ», — сж изпълниха. Подиръ сто и петдесать години виждаме да ся освободява по голѣмата часть на Европа отъ това духовно иго. Получената подиръ това свобода насвѣстѣта е раскрыла широко пѣтищата за развитіето на която умственнитѣ способности, чрезъ което Европа достигна на това нравственно съвършенство и благосъстояніето, и направи чрѣзъ наукжаж такыва чудесны открытія на които ные днесъ глѣдамы като смаяны.

Ил. Ил.

Ратакия. ⁽¹⁾

(Из Шевченко.)

ПРЕДГОВОРЪ.

I

Нѣкога си бѣхъ дѣдо и баба.
 Тѣ одавна надъ езеро въ шумѣ
 Двама живѣхъ тамо въ колыбѣ:
 Сѣдѣхъ ли, ходѣхъ ли-сегдѣ съ двама;
 Двама отъ малечки още години
 Тѣ си пасехъ агнета въ поле,
 Па ся замилвахъ, ся повѣнчахъ
 И си дочекахъ секакво благо;
 Тѣ си направихъ край езеро кѣщъ,
 И воденицъ, широка градинъ
 Пчелы държѣхъ имахъ сичко;
 Богъ само не наградиъ ги сосъ рожбъ,
 А смъртьта сосъ коса клюка на врата.

Кой нихъ на старость ще ги отгледа?
 Кой ще имъ бѣде на мѣсто дѣца?
 Кой ще ги милва, кой ще заплаче?
 Кой нихна душа ще да спомене?
 Кой имотъ нихенъ въ хариъ година
 Честно добыенъ ще да доварди,
 Какъ сынъ добѣръ роденъ отъ майкѣ?
 Тежко да растиятъ дѣца въ колыбѣ
 Безъ покровъ, али още по тежко
 Безъ нихъ да старѣешъ въ палаты, —
 Ты да старѣешъ и да умирашъ,
 Имотъ да оставишъ на чуждыти
 Люди и дѣца, тѣ да го ядатъ
 И да ся смѣять по смъртьтѣ.

¹ Продълженіе отъ брой 23.

II

И дѣдо и баба въ день ми недѣлѣхъ
 Оба на припекъ излегли, ся грѣхѣхъ,
 Чисто облечены въ бѣлы кушуды.
 Сяеше слънце на небо широко,
 Ведро ю небо, сегдѣ ю тихо
 И мило, исто како во рай.
 Злото ся скрыло во сѣрдце
 Исто какъ звѣрь въ тѣмнѣ горѣ.

Како во рай!... Аль защо сѣ ухилены
 Дѣдо и баба? Нѣкакво ли зло имѣ прежно
 Влегло ю въ колыбѣхъ? или зло вчерашно
 Побиено, повторѣ ся ю вмѣкло?
 Че то гы нажали, райтѣ имѣ запали?
 Я не знаехъ отщо и защо дѣдо и баба
 Жалѣхъ тѣхѣхъ. Може тѣ сѣ готвѣхъ
 Да отидѣхъ тамъ при Бога.

Въ пѣхъ далеченѣ

Кой ще имѣ впрегне добры конѣхъ?

«Кой насѣ Недо ще закопа

По смѣртѣта ны?»

— Богъ знае!

? Се за това и я мыслѣхъ.

Станало ни тежко:

Остарѣхме мы самички

За кого смы собрали

Това благо? . . . »

— «Дай пелены!

Слушашъ? нѣкой плаче

Тамъ задъ порты. . . не дѣте ли?

Нека видимъ!... Гледашъ?

Знаехъ, че нѣчто ще стане!»

Загнахъ ся оба

Тамъ задъ порты. . . Застапахъ —

Мълчѣхъ и са чудѣхъ

Тамъ при портытѣ, задъ прагѣхъ

Дѣто повиено. —

Бѣ покрыто то сосѣ свитѣхъ,

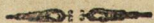
Майка го повила —
 Бѣше го покрыла тая
 Съ свитѣ си послѣднѣж! . . .
 Дѣдо съ бабѣ токѣ ся чудѣтѣ,
 Мълчѣтѣ и ся молиѣтѣ.
 А то кутро дѣте малко
 Рѣцѣ си простира,
 Горкото ми не си плаче
 Само хълцка.

«А что Недо?
 Нели я ти рекохъ! Гледашь?
 Ето ризикъ, ето срека,
 Мые сме самички.
 Отнеси ты него въ кѣщи,
 Найди му пелени.
 Па повій го и го успій,
 Я ще пойдѣмъ въ Городище
 Кумове да канамъ ;

Чудно нѣщо животъ нашій!
 Татко овдѣ кълне
 Сына, тератъ го изъ кѣщи,
 А па другій тамо
 Сиромаштѣ зелѣ ю свѣщѣ,
 И сосѣ сълзы въ очи
 Пали я предѣ Бога, моли
 Дѣца да му даде! . . .
 Чудно нѣщо ю животѣтъ!

—

(Слѣдува.)

ЖЕНСКИ ИЗБИРАНИЯ.

Въ единъ горѣщъ дѣнь, едно младичко момиченце, като ся уморило отъ расходкатж, и отъ тичаніето по градината, сѣднало въ колыбкѣтъ да си почине. — Която была обыколена отъ зеленина, и като го повѣли пріятнытъ цвѣтовны миризмы, тихичко заспало.

Въ врѣмето на сѣня му, представили му ся двѣ жены; Едната была облечена небрежно въ лѣгка розова дрѣха, съ украшеніе на свѣтливо зеленъ цвѣтъ, пояса ѝ отъ сребреннѣй шеввъ простирашея до земята, прѣкраснытъ ѝ косы лѣжли на тракалца на шіята ѝ. А искусственытъ цвѣта ся свивали на пера въ преляната на главатж ѝ. Въ едната си ржка тя държала билетъ за балъ (съборъ за увѣселеніе съ игры), а въ другата прелестъ дрѣха, която была покрита съ звѣздичкы отъ лентовъ шаръ, съ ухилваніе подошла тя къмъ момиченцето и ласково му (пріятно) сказала:

Мила Меллисо! азъ съмъ добрый Геній, който е бдялъ надъ тебѣ отъ первія дѣнь на твоето рожденіе, съ радость съмъ глѣдала азъ, какъ ся развивать твойте красоты, и най сетѣ ты си станала за мене достойна дружкж. Поглѣдни какво съмъ ты принесла азъ: Тѣзи дрѣха и този билетъ правять постигнати за тебе сичкитѣ превознесены наслажденія въ моя дворець: — Съ мене ты ще прекарашь свойте дни посрѣдъ безпрерывните разнообразно гдѣто ся променявать удоволствіе. Подобно на весела пеперудкж ти ще хвѣрчашъ сама отъ единъ цвѣтъ на другъ, и да възхищавашъ съ свойте прелѣсти очуденныте зрители. Въ щастливите мой владѣнія, нѣма нито принужденіе, нито трудове, нито мжчны работы; тамъ има вседоволствіе, животъ и веселіе. А дозволи, Моя Милая, да ты облѣча тѣзи дрѣха: — Ты ще бѣдешъ въ нея очарователна; и тогазъ по скоро и скоро да трѣгнемъ на пѣтъ.

Меллиса усѣтила силно желаніе да ся съгласи на приглашеніето на прекраснатж; магесницж но си напомнила че благоразуміето иска да попита поне за името ѝ. «Мен» наричатъ» отговорила тя «Разсѣялность». Въ сжщатж минута дошла къмъ Мелисса друга жена, смирен-

ната нейна дрѣха была само отъ двѣ краски — Тъмна и бѣла. Гладкитѣ ѳ коси ся скривали подѣ простыя ѳ чепчикѣ (калпаче съ кѣдры). Въ всичкото ѳ лицѣ были забѣлженны най съвършениа чистота, и наговидности.

Важниа ѳ видѣ показвалѣ въ сящото врѣме удоволствие и постоянство. Въ едната си ракъ държала тя врьтено, а въ другата кошничка за работеніе, въ която стояли ножици, чорапены иглы, калѣбца отъ концы, и други принадлежности на женски работи. Врьскѣ отъ ключове висяли на пояся ѳ. Незнакомкатѣ начала да говори на момиченцето слѣдующия образѣ;

«Мелиссо! Ты виждашь напредѣ себѣ си мѣгесница-тѣ която била дружкѣ и пріятелкѣ на майка ти. И която сега ты предлага своето покровительство. У мене нѣма хубоститѣ на моята весела противница за да ты примама къмѣ себѣ си. Ако ты станешъ моя послѣдователница, то вмѣсто туй да си губишь всичкото врѣме на увеселеніа; ты ще си длѣжна да ставашъ рано, и да прекарвашъ дена въ различни занятія, — отъ който нѣкой искать трудове, а други особенно старанія, и сичкитѣ вѣобще искать нѣкаквы усилія телесны, или умственны. Ты ще си длѣжна да ся облачашъ просто, да живѣешь повечето у възѣ си и да ся стараешъ да бѣдешъ повечето полѣзна, нежели бляскава. Отъ моя страна азъ ще ты поставя да докарамъ всякогдашна събуденность на духа, вѣтрешното признаніе на моето достоинство и уваженіе отъ всичкитѣ хора, които ты знаятъ.

Ако тѣзи прѣдложенія нѣматъ заради младия твой умъ такива хубости, както даровете на моята противница, то бѣди увѣрена поне че тѣ не ся мечтатели, но вѣрны. И ты ты е общала повече, нежели колкото можѣ да изпълни. Непрестанныѣ удовольствія толкозъ малко ся намиратъ въ власть-тѣ на разсѣянность-тѣ както и въ порока, или въ глупость-тѣ. Нейныѣ наслажденія скоро изгубватъ своета пріятность, и неизбѣжно ся размѣняватъ тесненіе и отвръщеніе. Ты ты ся явила не въ собственныя си образѣ, а ты не виждашь нейното лицѣ. А що ся относѣ до мене, то азъ никога неща ти ся покажа по лошава нежели сега; напротивъ секій день ще мя намѣрвашъ отъ добра по добра, ако азъ ты ся покажа сега важна, то ты

ще чуешь мойтъ пѣсны въ работатѣ; а когато работата свърша можи и азъ да поиграя. Но довольно заради тебѣ да изберешь нѣкое отъ насъ: — Отъ това избиране зависи твоето щастіе. Ако искашъ да знаешь моето име то е **Къщничество.**»

Мелисса я слушала повече съ вниманіе, нежели съ удовольствіе; и безъ да глѣдала на дълбокото уваженіе което ѝ докарвали нейнитѣ слова, тя не могли да ся одържи, отъ да погледне еще веднаждъ на първата Магесница. Тя стояла още все на туй мѣсто и предлагала своите дарове съ такъвъ упокойтеленъ видъ, щото бѣдната Мелисса осѣщала невъзможность да ѝ ся съпротиви, — но отвѣднаждъ по единъ щастливъ случай Маскатѣ, която тѣй искусно покрывала лицѣто на разсѣянность-тѣ, наднала.

Момиченцето видѣло поблѣднѣлитѣ, погрузнелите отъ болѣсти и гнѣвъ чърты, намѣсто милвясто, ухилнато нейно лиценцѣ на младость-тѣ и веселіето; оттеглила ся въ ужасъ, и съ радость подала своята ракъ на благоразумнатѣ и откровенна противница.

Превелъ отъ Рускы *В. Ис.*

Отговоръ на едно писмо отъ Манчестеръ, 6 Іуній 1871.

Г-нъ Савва М, Чърковскы! Прѣдложеніето ви е пріѣто; остава на васъ да ни испратите по-скоро книгѣтъ си.

— о —

Остатъка отъ Романа ще ся напечати на двѣ колы особенно, и ще ся испрати само на оныя отъ спомоществователитѣ които ся запишять абонати и за вторѣтъ годниѣ.